

NA NINA RONORONO UTO A IOANE.

I. NA LEVUNA.

1 Ta na vuivuni na Bosa, ma na Bosa itatana God, ma na Bosa agaia God. 2 Mi ta na vuivuni aeni itatana God. 3 Te vuha itatana na lei totobo soko; me mua keha tatana siki totobo te vuha tua. 4 Ilokana na Vola; ma na Vola na didira na marara na lei tinoni soko. 5 Ma na marara te hina ta na puni, ma na puni te mua tabea. 6 Na tinoni ga God te vetenaa mai, na ahana a Ioane. 7 A eni te mai, te nia mai na tutuguni, te haga tugunia na marara keri, ma ge rana lei tinoni kara nia talutuni na pukuna gaia. 8 Mua gaia na marara; me te haga tugunia na marara. 9 Keri na marara utuni te vamararara na lei tinoni te mai i maramana. 10 Gaia ta na maramana tua, me te vuivuni na maramana tatana, ma na maramana te mua gilalaa gaia. 11 Te mai ta na lei nina sugua, ma na lei nina tinoni tara mua holopanotia. 12 Marahei tara holopanotia, te mananira agaira, ma kara nia dalena God agaira sugua tara talutunia na ahana; 13 Tara mua nia sivuraga mai na gabu, maia mua ta na liona na huli, ma mua ta na lio ni tinoni, mi tatana God

vamua. 14 Ma na Bosa te vuha huli, me kabu itatada; migami tai totola na raranana te vaga na raranana na Dalena sakai vamua itatana na Mama, me vonugia vamua na sonihalavu ma na utuni. 15 A Ioane te tuguni tatea agaia, me bosa galaga, me gagua, Eni agaia tu bosaa tua, mu gagua, Te mai i murigu, ma gaia te nago itagua tua; na pukuna agaia te diki nago mai vaa itagua. 16 Migita soko ta lavia itatana na hanu te vonu itatana, ma na sonihalavu ivuvunana na sonihalavu; 17 Na pukuna te vahera mai na Ronorono ni vetena tatana a Mosesi, ma na sonihalavu ma na utuni te vuha tatana agaia a Jesus Christ. 18 Taho siki tinoni te mua rigia mua God; na Dalena sakai vamua, te gahaa ta na ahea-hena na Mama, gaia te bosa tatea tua. 19 Ma eni nina tutugunu Ioane te tatea, agaira na Judea tara vetenara mai Jerusalema rana lei mane Sukagi, ma rana Levi, na mai huatiana, mara vania, Ahei igoe? Me tuguni ladaa, me mua hugu poponona, 20 Me tuguni ladaa, me gagua, Inau tu mua Christ, te vanira. 21 Mara gagua gaira tara huatia, Na hava soo? Igoe a Elia? Me gagua gaia, Inau taho. Mara gagua, Igoe na Porovete keru? Ma gaia te goi bosa, Taho. 22 Na pukuna gaira tara gagua soo, Mahei igoe? ge makai va tugunia vanira tara vetenagami mai. Na hava to bosa tamua? 23 Me gagua gaia, Inau na mana ni tinoni te bosa galaga ta na bona aroha, me gagua, Kau talu maemanea na halautuna Lord; te vaga Isaia na Porovete te bosa tua. 24 Ma gaira keru, tara vetenara vania mai, gaira na balu Varise. 25 Ma gaira tara goi huatia, mara gagua, Megua igoe geo vulitabu, geko mua Christ, mo mua Elia, mo mua na Porovete keru? 26 Ma John te bosa vanira, me gagua, Inau tu nia vulitabu na beti; mahei te tuguru tua igobu paupatumiu, tau mua gilala agaia, 27 Agaia te mai i

murigu, ma *gaia* te diki pukulagi mai itagua; me te mua ulagagu na togiana na galo ta na tuana. 28 Me te nei na lei hanu ini i Betabara, tana levu ni Joridani, a Ioane te vulitabu *ga*.

29 Me te roropo gana a Ioane te rigia a Jesus te mai, me gagua, Rigia, na nina dale sipu God, te lavi kehaa na palu ni maramana! 30 Aeni inau tu bosa tua, Na tinoni te mai i murigu, me diki pukulagi mai i tagua, na pukuna *agaia ge* nago vaa tua itagua. 31 Minau tu mua gilala mua *gaia*; ma na mai tuguniana vanira Isaraele, na pukuna aeni nau tu nia mai vulitabu na beti. 32 Ma Ioane te tuguni tatea te manana, me gagua, Minau tu rigia na Taruna te horu mai ta na parako te vaga na bola, me gahaa ivuvunana. 33 Minau tu mua gilala mua *agaia*; ma *gaia* te vetenau nia na vulitabu, me gagua vaniu, Ko rigia mua na Taruna ke horu mai, meke gaha ivuvunana ahei ke, *agaia* ke nia vulitabu na Taruna te Tabu. 34 Minau tu rigia, minau tu tuguni tatea te manana, *agaia* na Dalena God.

35 Me roropo gana gua a Ioane te tuguru, mara rua na nina vaovarono; 36 Me vaevanea Jesus te tonatona, me gagua, Rigia, nina dale sipu God! 37 Ma rogaira tara saritaonia Jesus. 38 Ma Jesus te rei pulohi, me rigira rogaira toro saritaonia *gaia*, me gagua, Na hava toro kakaea? Moro gagua rogaira, Rabi, (ta bosa tugua ke, Tarai,) mivei to gahago? 39 Ma *ge* gagua vanira, Mai rigia. Ma rogaira toro va, moro rigia na bona te gahaa *ga*; ma rogaira tara gahara itatana ta na boni keri; ma na bona ni boni te vaga e hanavulu. 40 Ma sakai irotadira toro ronovia Ioane, gero saritaonia, a Aderu tahina a Simoni Petere. 41 Me diki rigi sodoa na pukuni tuguna Simoni, me gagua, I rogami toro sodoa a Mesia, ta bosa tugua ke, Christ. 42 Me nia va ta Jesus. Ma Jesus te vaevanea, me gagua, Igoe

a Simoni dalena Jona, kara vatugo nia Kevasi, ta bosa tugua ke, Petere.

43 Me roropo gua a Jesus te liona na rugu horu i Galilea, me rigi sodoa a Vilipi, me vania, Ko mai taoniu. 44 Ma Vilipi ni Betesaida, na baebase ni komudira Aderu ma Petere. 45 Ma Vilipi te rigi sodoa Natanaele, me vania, Igami tai rigi sodoa agaia, a Mosesi ta na Ronorono vetena, ma na lei Porovete tara gerea, a Jesus na dalena Josepa ni Nasareta. 46 Ma Natanaele te gagua vania, Ke tanomana sugua na rugu horu mai na hanu ta uto i Nasareta? Ma Vilipi te vania, Ko mai, moko rigia. 47 Ma Jesus te rigia Natanaele te mai rigia, me bosaa, me gagua, Rigia, na puku ni dalei Isaraele, te mua gaha sakai na kiko itatana. 48 Ma Natanaele te gagua vania, Ivei to nea geo gilalau? Ma Jesus te vania, A Vilipi te mua hologo mua, to gahago sarana na vigi, mi nau tu rigigo ga. 49 Ma Natanaele te bosa tugu vania, me gagua, Tarai, Igoe na Dalena God; Igoe na Habadira rana Isaraele! 50 Ma Jesus te bosa tugu vania, Na pukuna inau tu bosa vanigo, Tu rigigo sarana na vigi, to talutuniu? Mi ta na niha ko rigia na hanu ke sule va ta na lei hanu ini. 51 Ma gaia te bosa vania, E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigamu, I taeni vaho kau rigia na parako ke hanavia, ma na lei nina Taruna vetena God kara dato, ma kara horu mai i vuvunana na Dale tinoni.

II. NA LEVUNA.

1 Me toluni na boni na gehe gougonu ni taulagi i Kana na tabuto ni komu i Galilea; ma tinana Jesus ga. 2 Ma gaira tara holoa mai a Jesus, ma ra na lei nina Vaovarono ta na gougonu. 3 Ma na vaini te mua manadira; ma tinana Jesus te mai vania, Te taho na vaini itadira, e gagua. 4 Ma Jesus te vania,

Na hava itagua mi tamua, vinekama? na bonigu te mua sara mai mua. 5 Ma tinana te vanira na lei gehegehe, me gagua, Na hava ke vetenagamu nia ke, makau nea, e gagua. 6 Mi ga te sopou e ono na popo vatu, na vatei vamarabuadira na Judea; na vanana sasakai te manana e rua pe tolu na tuabogulu. 7 Ma Jesus te vanira, Kau heo vonui na popo nia na beti. Ma gaira tara heo vonui, me titipiuni. 8 Me goi bosa vanira, Kau heotia taeni, makau vahea na haba. Ma gaira tara vahea. 9 Ma gaia te haba te nani tabonana na beti te liliu vaini nia, me mua gilala na vaini mai vei; ma gaira na gehegehe tara heotia tua tara gilala; ge holoa na tinoni te taulagi, 10 Me vania, Na lei tinoni tara diki tuvalia na vaini uto, ma na lei tinoni tara inuvi suboa tua, gera tuvalia na vaini te mua sakai uto; migoe to tabe poloa mai na vaini uto. 11 A Jesus te nea na vuivuni ni butulu eni i Kana i Galilea, ge tatea ga na mararana, ma gaira na nina Vaovarono tara talutunia.

12 Me soko te sugi horu i Kaperanaumu, agaia ma tinana, ma rana hogona, maia rana Vaovarono; ma gaira tara gahara ga, te mua subo na boni.

13 Ma na didira na Lovovule na Judea te dutu, ma Jesus te va dato i Jerusalema. 14 Me rigi sodora ta na Bona te tabu tara sabiri kau ma na sipu ma na bola, ma rana tugu rono tara sopou ga. 15 Me nia na galo ni raramu, me guru horura soko ta na Bona te tabu, ma na lei kau ma na lei sipu, me kovala kehai na didira na rono tara tugu rono, me valiliui na didira na lei bela. 16 Me bosa vanira tara sabiri bola, Lavi kehai na lei totobo ini; kau bei nia vale ni sabiri na valena Tamagu. 17 Ma rana Vaovarono tara ganagana olia te vaga tara gerea tua, Na vatei lio papara na valemu te gani soko tua inau. 18 Ma rana Judea tara gagua vania, Na hava na vaugilala ko tatea vanigami, to nei na

lei totobo ini? 19 Ma Jesus te goi gagua vanira, Kau durakea na Vale te tabu eni, muku goi tuguruvaginia e tolu na boni. 20 Mara gagua rana Judea, E vati hanavulu me sara e ono na niulu tara kisua na Vale tabu eni; migoe ko goi turuvaginia e tolu na boni? 21 Ma *gaia* te bosa nia na Vale te tabu, na hulina. 22 Me te tuguru oli sania na mate, vaho *gera* ganagana olia rana nina *Vaovarono* te nia na bosa eni; ma *gera* talutunia na *gegere*, ma na bosana te bosa a Jesus.

23 Ma *gaia* tua i *Jerusalema*, ta na *Lovovule* na *gougou*; ma *gaira* tara subo tara talutunia na ahana, *agaira* tara vaevanei na *vaugilala* te nei. 24 Ma Jesus te mua lubatia vanira, na pukuna te gilala soko na lei tinoni; 25 Me mua pitua ahei ke tuginia vania na tinoni; me pukua hegena na totobo loka ni tinoni.

III. NA LEVUNA.

1 Ma na mane ni *Varise ga*, na ahana a *Nikodemusu*, na vunagi itadira na *Judea*; 2 Ma *gaia* te va rigia a Jesus te boni, me va vania, *Tarai!* igami tai gilalago igoe to butu ni tarai mai ta God; ke mua gahaa God itatana ahei ke, meke mua tanomana na neani na butuli te vaga to nei tua. 3 Ma Jesus te bosa tugu vania, me gagua, E utuni, e utuni, nau tu bosa vanigo, ahei ke mua goi vahu vaolua gua, ke mua tanomana na rigiana na nina kinakabu God. 4 Me gagua *Nikodemusu*, Ivei ke goi gagua *geke tanomana* na vahuana na tinoni te tonikama tua? Ke goi tanomana na varuani rugu hage gua ta na kutuna tinana, *geke* goi vahua mai? 5 Ma Jesus te goi gagua vania, E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigo, ahei teke mua goi vahua nia na beti ma na taruna, ke mua tanomana na hage ta na nina kinakabu God.

6 Ahei kara vahua mai ta na huli, na huli ; ma hei kara vahua mai ta na taruna, na taruna. 7 Ko beinia hare gea inau tu bosaa vanigo, mu gagua, Kau mua goi vahu vaolugamu gua ke, kau mua tanomana. 8 Na guri te guri ivei mivei te liona, moto ronovia na tagumu ni guri, moto mua gilala te va maiga maia ke va ga ; te vaga gua eni na tinoni te sivuraga mai ta na Taruna. 9 Ma gaia a Nikodemusu te vania, Ivei ke gagua geke tanomana na lei totobo ini ? 10 Ma Jesus te bosa tugu vania me gagua, Igoe sakai na Tarai ni Isaraele, moto mua gilala na lei totobo ini ? 11 E utuni, e utuni inau tu bosa vanigo, igami tai bosa na hava tai gilala tua, migami tai tugunia na hava tai rigia tua ; migamu tau mua lavia nimami na tutuguni. 12 Inau tu tugunia vanigamu na lei hanu i pari, migamu kau mua talutunia ke, mivei kau nea na talutuniana na lei totobo i kokou ? 13 Mahei te mua dato tua i kokou, ma gaia hegena vama te horu mai tua i kokou, na Dale Tinoni, te gahaa i kokou. 14 Ma te vaga a Mosesi te talugalaga na poli ta na komu aroha, te vaga gua eni te detea tua na talugalagaana na Dale Tinoni ; 15 ahei vamua ke talutunia ke, ke mua taga tua, meke tabea na maurihali.

16 Na pukuna God te dolovi nanata na maramana, ge lubatia a sakai vamua na Dalena, mahei vamua ke talutunia ke mua taga tua, meke tabea na maurihali. 17 Ma God te mua vetena mai na Dalena ta na maramana, na mai dete mateana na maramana, me te mai haga volaa nia na maramana. 18 Mahei ke talutunia te mua dete matea ; mahei vamua ke mua talutunia, te dete matea tua agaia, na pukuna te mua talutunia na ahana na Dalena God sakai vamua. 19 Ma eni na deteana ; na marara te mai ta na maramana, ma na lei tinoni tara liona na puni, mara mua liona na marara, na pukuna na didira na

gehegehe te dika. 20 Na pukuna ahei vama te *gehegehe* dika te nia sika na marara, mete mua butu mai ta na marara, ke bei lada dika na nina *gehegehe ga*. 21 Ma *gaia* te *gehegehe* utuni te mai ta na marara, te *haga* tatea na nina *gehegehe*, te *gehegehe* sugua ta God.

22 Me te soko na lei totobo ini, a Jesus ma rana lei nina vaovarono tara tona ta na komu i Judea, me *gaha ga* itadira, me te vulitabu. 23 Ma Ioane te vulitabu i Enoni te dutuvia i Salimi, na pukuna te subo na beti *ga*; ma *gaira* tara totona mai mara lavia *ga* na Vulitabu. 24 Ma *gaira* tara mua pilia mua a Ioane ta na vale pipiti. 25 Ma rana nina Vaovarono a Ioane ma rana Judea tara nia veihuhugui na marabu. 26 Ma *gaira* tara va rigia a Ioane, mara *gagua* vania, Tarai! *agaia* te kabu tua itamua i Joridani levu ka, moto tuguni tatea ka, ko rigia, te vulitabu, ma na lei tinoni soko te varigia. 27 Ma Ioane te bosa tugu vanira, me *gagua*, Na tinoni te mua *tanomana* na *tabeana* na totobo, teke mua vahea mai i kokou. 28 I gamu tau tuguni tateu hegemi nau tu *gagua* tua, Inau na mua Christ, mete diki vetenau mai nagona. 29 Ahei te *tabea* na vaivine *agaia* te taulagi; ma na kulana na taulagi te tuguru, me te ronovia, me te nia *togotogo* na manana te taulagi; ma eni na *nigua* na *togotogo* te vonugia tua. 30 *Gaia* ke hahaba galaga, minau ku kubolu horu.

31 Ahei te mai i kokou ke, *agaia* i vuvunana na lei totobo soko; mahei i pari, *agaia* ta na pari, me te bosa na lei hanu ta na pari; me te mai i vuvuna ni parako i vuvunana na lei totobo soko. 32 Ma na lei totobo te rigigi maia te ronovigi, kiri te tugunigi; mahei ke mua lavia na bosa te tugunia. 33 Mahei ke lavia na bosa te tugunia ke, me te pisali vaugilala God te utuni. 34 Mahei God te vetena mai te bosa na lei bosana God, na pukuna God te mua vahea na

balu taruna. 35 Na Mama te dolovia na Dale, me talui na lei totobo soko ta na limana. 36 Mahei ke talutunia na Dale te tabea na maurihali; mahei ke hovenana na Dale ke mua rigia na vola, ma na nina rutu God te gaha soo i vuvunana.

IV. NA LEVUNA.

1 Ma Lord te gilalara tua rana Varise tara ronovia a Jesus te lavira na vaovarono me vulitabura tara subo vaa ta Ioane; 2 Ma gaia Jesus te mua vulitabu hegena, ma rana lei nina Vaovarono; 3 Ma ge sania i Judea, me goi va gua i Galilea.

4 Me tona pota i Samaria. 5 Me va ta na baebase ni komu ni Samaria, tara vatua nia i Sukari, i lilingina na bona a Jakobo te vahea tua na dalena Josepa. 6 Ma nina tuvuvu Jakobo ga. Ma Jesus te lugu na tona, me sopou ga ta na tuvuvu: me te vaga e ono ne bona ni boni. 7 Ma sakai na vaivine ni Samaria te haga mai heo beti. Ma Jesus te vania, He gagua beti mai. 8 Ma rana Vaovarono tara vatu tua ta na komu, tara haga sabiri vana. 9 Ma na vaivine ni Samaria te vania, O gua igoe na Judea geo noniu na he gamua beti, inau na vaivine ni Samaria? Na pukuna agaira na Judea tara mua nira sonikolu rana Samaria. 10 Ma Jesus to goi vania, Ge ko gilala na nina sonihalavu God, mahei te bosa vanigo, He gagua beti mai, moko nonia ke, meke vahego gatu na beti mauri. 11 Ma na vaivine te vania, Magutu, e taho nimua vatei lalabeti, ma na tuva te horuga; mivei tamua na beti mauri? 12 To vunagi vaa igoe ta tamada Jakobo? to vahegami na tuvuvu, ma gaia tua te inu gana ga, ma ra na lei dalena, ma na lei nina kau. 13 Ma Jesus te vania, Ahei ke inuvia na beti eni ke goi haga inu gua; 14 Mahei ke inuvia na beti inau ku vahea gatu, ke mua goi

tanomana gua na haga inu ke va me vaa ; ma na beti inau ku vahea *gatu* ke tuvu ilokana ke vuravura ta na maurihali. 15 Ma na vaivine te *gagua* vania, Magutu, ko vaheu mai na beti keri, *ge* ku mua *haga* inu gua, mu ku mua *goi* mai heoheo beti. 16 Ma Jesus te vania, Ko tona, moko holoa na taumu, mo ko pulohi mai. 17 Ma na vaivine te *gagua* vania, Te taho na *taugu*. Ma *ge* a Jesus te *gagua* vania, Eo, to bosa uto, Te taho na *tangu*, to *gagua* ; 18 Na pukuna e lima tua na taumu idania, ma na tinoni te *gahaa* itamua i taeni na mua taumu ; e utumu keri to bosa utunia. 19 Ma na vaivine te bosa vania, me *gagua*, Magutu, inau tu pukugo igoe na Porovete. 20 Rana kukuamami tara *gehegehetia* na lei hanu te tabu ta na gotu eni ; migamu tau bosa i Jerusalema na puku ni bona ni *gehegehe* tabu. 21 Ma Jesus te vania, Vaivine, ko talutuniu, te dutu mai na bona ni boni, igamu kau mua *gehegehe* tabu vania na Mama ta na gotu eni maia i Jerusalema gua. 22 Igamu tau *gehetia* na totobo te tabu tau mua manahana ; migami tai *gehegehe* na hava tai manahana ; na pukuna na vola te mai itadira rana Judea. 23 Te dutu na bona ni boni, me sara tua, rana puku ni *gehegehe* tabu kara *gehegehe* ta na taruna maia ta na utuni vania na Mama ; na pukuna na Mama te kenera te vagara ma kara *gehegehe* vania. 24 God na Taruna, ma *gaira* tara *gehegehe* tabu vania kara *gehegehe* ta na taruna maia ta na utuni vania. 25 Ma na vaivine te vania, Inau tu gilala a Mesia ke mai, tara holoa nia Christ, ma ta na maiana ke mai tuguni sokoi vanigita na lei totobo. 26 Ma Jesus te vania, Inau tu bosa vanigo, agaia.

27 Mi ta na bona keri rana Vaovarono tara pulohi mai, ma *gaira* tara nia hare gaia te kokoe vania na vaivine ; me taho ke *gagua* vania, Na hava to kenea ? taho ke, Ma na hava to bosa vania ? ke *gagua*. 28 Ma

na vaivine te sania na nina kada, me tona ta na komu, me bosa vanira na lei tinoni *ga*, me gagua, 29 Kau mai, ma kau rigia sakai na tinoni te tugunigi vaniu na lei totobo tu nei tua; *agaia* ka a Christ? 30 Ma *gaira* tara ruguhoru ta na komu mara varigia. 31 Mi ta na bona gobu keri rana Vaovarono tara nonia, mara gagua, Tarai, ko vana. 32 Ma *ge* gagua vanira, Na gagua na vana itagua tau mua gilala. 33 Ma rana Vaovarono tara bosa kolu, mara gagua, Ahei te vahea siki vana? 34 Ma Jesus te gagua vanira, Gagua na vana na neana na totobo *agaia* te vetenau mai te liona, mu tu *haga* na sokoana nina *gehegehe*. 35 Igamu tau mua bosa, E vati mua na vula *iga*, me te dutu mai na gegeli? Kau rigia, nau tu bosa vanigamu, kau rei tada, makau vaevanea ne lei legai te rara tua ta na gegeli. 36 Ma *gaia* te gegeli te tabea na rono ni taba, me hogoni kolui na vavana ta na maurihali; ma te sosoni vuvua, maia te gegeli, koro nia *togotogo* kolu. 37 Mi taeni na bosa keri te utuni, A sakai ke sosoni, ma na ruana ke gegeli. 38 Minau tu vetenagamu na geliani na hava tau mua lutui keri; arahei na keha tara lutui tua, migamu tau hage mai ta didira na lutu.

39 Ma na lei tinoni ni Samaria tara subo ta na baebase ni komu keri tara talutunia, na pukuna na bosana na vaivine te vatuguni tatea, me gagua, Te tugunigi vaniu na lei totobo tu nei tua. 40 Ma rana Samaria tara varigia, maia nonia na gahaana itadira; *ge* gahaa *ga* itadira e rua na boni. 41 Ma *gaira* tara subo vaa tara talutunia na pukuna na bosana, 42 Mara vania na vaivine, Igami tai mua talutunia vamu na pukuna na bosamu; migami tai rono via hegemami, migami tai gilalaa *agaia* eni te utuni na Vavolana na maramana, a Christ.

43 Me soko e rua na boni keri, me tona sania na

bona keri, me va i Galilea. 44 Ma Jesus te tuguni tatea hegena te manana, me gagua, Kara mua ganagana mavaa na Porovete ta na puku ni komuna. 45 Me va sara i Galilea, ma gaira na Galilea tara panotia, tara rigigi tua na lei totobo te nei i Jerusalema ta na gougonu; na pukuna agaira gua tara tona ta na gougonu.

46 Ma Jesus te tona gua i Kana i Galilea, te goniga na beti me liliu vaini. Ma na Vunagi ga, ma na dalena te vahagi i Kaperinaumu. 47 Ma ge ronovia a Jesus te butuni mai i Judea, me mai i Galilea, me tona varigia, me nonia na horuana, ma na vavolaana na dalena, pa pile vaso meke mate. 48 Ma Jesus te vania, Kau mua rigigi na vaugilala ma na lei butulike, igamu kau mua talutuni, e vania. 49 Ma na Vunagi te vania, Magutu, ko mina diki horu te mua mate mua nigua na gari. 50 Ma Jesus te gagua vania, Ko gatu, te vola na dalemu. Ma na tinoni te talutunia na bosana Jesus te bosa vania, me tona. 51 Ma gaia gua te sugi soo, me sodora na lei nina mane ni lutu, mara tugunia vania mara gagua, Te vola na dalemu, tara vania. 52 Me huatira ivei na bona vagana te vuivunia na gaota. Mara gagua vania, Inola, e vitu na bona ni boni te kaluba itatana na vahagi papara. 53 Ma na mama te gilala na bona ni boni keri a Jesus te bosa ilokana, Te vola dalemu; ma ge talutuni gaia ma gaira soko gua tara gabara ta na valena. 54 E ruani na butuli eni te nea gua a Jesus, te horu mai tua i Judea me va i Galilea.

V. NA LEVUNA.

1 Me te soko, na didia na gougonu rana Judea; ma Jesus te va dato i Jerusalema.

2 Ma na kolokama ga i Jerusalema ta na malei sabiri sipu, ma na ahana na kolokama keri ta na

bosa ni Judea Betesida, me lima na vaevalelevu *ga*. 3 Ma na vure subo tara koli *ga* tara vahagi, rana rorodo, ma rana logu, ma rana rapobete, *agaira* tara pitua na tipotipo na beti. 4 Na pukuna na Taruna vetena te horu mai na balu bona ni boni ta na kolokama me tipotipo na beti; me te soko ahei te diki sugi horu ta na beti te tipotipo tua, ke vola ta na vahagi vagana te sodoa tua. 5 Ma sakai na tinoni i *ga*, te gahaa tua e tolu hanavulu me sara e alu na niulu te vahagi. 6 Ma Jesus te rigia te koli *ga*, me te gilala te hau tua te gahaa, me gagua vania, O liona na vola? te vania. 7 Ma na vahagi te gagua vania, Magutu, inau te taho itagua ke haveu na va ta na kolokama ta na bona ni tipotipo na beti; minau tu tona ke, ma hei na keha te diki mina sugi i pari. 8 Ma Jesus te vania, Tuguru, moko holatia na malamumu, moko tona. 9 Ma na tinoni te mina vola, me holatia na malana, me tona.

Mi ta na boni keri na Boni ni aheahe. 10 Ma *gaira* na Judea tara bosa vania *agaia* to vola tua, mara gagua, Itaeni na Boni ni aheahe, me te hovego na holatiana na malamumu. 11 Ma *ge* gagua vanira, *agaia* te vavolau te bosa vaniu, Holatia na malamumu moko tona. 12 Ma *gaira* tara huatia, mara gagua, Ahei na tinoni keri te nea vanigo na bosa, na holatiana na malamumu, moko tona? 13 Ma *gaia* te vola tua te mua gilala ahei *agaia*, na pukuna a Jesus te tagaa tua, te subo *ga* na vure ta na bona. 14 Mi muri a Jesus te goi rigi sodoa ta na Bona te tabu, me vania, Rigia, to vola tua, moko bei goi tanotandika gua, ke bei sodogo *gea* na hava te dika nanata va na hava i dania. 15 Ma na tinoni te tona keha, me va tugunia vanira rana Judea, *agaia* a Jesus te vavolaa. 16 Ma na pukuna keri rana Judea tara kanahaginia Jesus, mara kakaea na mateana; na pukuna te nei na lei totobo ini ta na Boni ni aheahe.

17 Ma Jesus te bosa vanira me gugua, A Tamagu te lutu me sara ta na boni i taeni, minau gua tu lutu nigua. 18 Ma na pukuna keru rana Judea tara kakaie nanata na mateana, te mua nia parile vamua na Boni ni aheahe, maia te holoa nia na puku ni Tamana God, maia te haga nia vakakage ta God.

19 Ma Jesus te bosa vanira me gagua,

E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigamu, na Dale te mua nia tovonu na kabariana siki totobo, teke mua rigia na Mama te nea; na pukuna na lei totobo agaia te nei, na Dale ke nei gua te vagai. 20 Na pukuna na Mama te dolovia na Dale, me naunau nia na lei totobo agaia te ke nei; me ke naunau nia na gehegehe ke sule va taeni, ge kau nia hare. 21 Ma te vaga na Mama te tuguruvaginira tara mate tua, me vavolara, te vaga gua eni na Dale ke vavolara rahei te liodira. 22 Ma na Mama ke mua detea gua siki tinoni, me lubatia soko tua vania na Dale na dete. 23 Ge ma na lei tinoni kara ganagana sulea na Dale, te vaga tara nea na gagagana-suleana na Mama. Mahei ke mua ganagana sulea na Dale ke, me te mua ganagana sulea gua na Mama te vetenaa mai. 24 E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigamu, ahei ke varonohia na bosagu, meke talutunia te vetenau mai, te tabea na maurihali, meke mua tanomana na sodoana na dete, mete boli sania tua na mate va ta na vola. 25 E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigamu, te dutu mai na bona ni boni, mete sara tua, ma na lei tinoni mate kara ronovia na manana na Dalena God, ma rahei kara ronovia kara vola. 26 Na pukuna te vaga na Mama te logoa na vola ilokana, te vaga gua eni te lubatia vania gua na Dale geke logoa na vola ilokana. 27 Me sonihalavua vania gua na mana, gea nina ke dete, na pukuna agaia na Dale Tinoni. 28 Kau bei nia hare na totobo eni; ke sara mai na bona ni boni, ma gaira soko ta na lei

gilu kara ronovia na manana, 29 Kara rugu horu mai; ma rahei tara gehegehe uto kara tuguru oli sodoa na vola; ma rahei tara gehegehe dikadika kara tuguru oli sodoa na dete.

30 Tu mua *tanomana* na neana *hegegu* na hava; minau tu dete te vaga inau tu *ronovia*; ma *nigua* no *ronorono* ni dete te *maemane*, na *pukuna* tu mua *kakaea* na hava tu *liona* ni *gua*, ma na *totobo* *vamua* na *Mama* te *vetenau* mai te *liona*. 31 Ma *ge* ku *tuguni* oliu *hegegu*, *nigua* na *tutuguni* ke mua *utuni*. 32 *Agaia* na *keha* te *tuguni* *tateu* inau, minau tu *gilala* na *bosa* te *tuguni* *tateu* nia te *utuni*. 33 Ma tau *vetenara* *rahei* na va ta *Ioane*, ma *gaia* te *tuguni* *tatea* na *utuni*. 34 Minau tu mua *tabea* na *bosa* ni *tutuguni* ta na *tinoni*; minau tu nei na *bosa* *keri* *vaniamiu* *ge* ma *kau* nia *vola*. 35 *Agaia* na *bulu* te *ruruhu* me ta *hina*; *migamu* tau *liona* na nia *tojotogo* na *mararana* na *balu* *boni*. 36 Minau tu *tabea* na *bosa* ni *tutuguni* te *sule* *vaa* ta na *bosana* *Ioane*; na *lei* *gehegehe* te *talani* *vaniu* na *Mama* na *sokoani*, na *lei* *gehegehe* *keri* inau tu nei te *tutuguni* *tateu* na *Mama* te *vetenau* mai. 37 Ma na *Mama* te *vetenau* mai, *agaia* te *tuguni* *tateu* tua. *Migamu* tau mua *ronovia* *vagua* na *manana*, mau mua *rigia* na *hulina*. 38 *Migamu* tau mua *logoa* na *bosana* te *gaha* *ilokamiu*; na *pukuna* tau mua *talutunia* *agaia* te *vetenau* mai. 39 *Igamu* tau *kakaei* na *lei* *gegere* te *tabu*, na *pukuna* tau *ganagana* *kau* *sodoa* *ga* na *maurihali* *ilokadira*; ma *kiri* te *tuguni* *tateu* inau. 40 Ma tau mua *liona* na mai *rigiagu*, ma na *tabeana* na *vola*. 41 Inau tu mua *tabea* na *lada* ta na *tinoni*; 42 Mi nau tu *gilala* *gamu* tau mua *logoa* na *nina* *dolo* *God* *ilokamiu*. 43 Inau tu va *butuni* mai ta na *ahana* *Tamagu*; mi *gamu* tau mua *panotiu* inau; ma *hei* ke mai *tabo* so ta na *ahana* *hegena* ke, *ge* *makau* *ponotia* *agaia*. 44 *Ivei* *kau* va *tanomana* na

talutuni? igamu tau sopa tabea na holohaba itamiu hegemi, ma tau mua kakaea na lada te mai ta God hegena vamua. 45 Kau bei ganagana gea inau ku hurugamu vania na Mama. Ahei na keha ke hurugamu, a Mosesi i gamu tau vavaravagi tua itatana. 46 Mi gamu kau talutunia a Mosesi ke, ma kau talutuniu gua inau, na pukuna agaia te geren tua. 47 Makau mua talutunigi na nina gegere ke, mi vei kau nia na talutuniani na lei bosagu.

VI. NA LEVUNA.

1 Ma eni te soko tua a Jesus te halavu i levu ni kolokama ni Galilea, ni Tiberiasi. 2 Ma na vure te subo te tumuria, na pukuna tara rigigi tua na lei vaugilala te nei vanira na lei vahagi. 3 Ma Jesus te sei dato ta na gotu, me sopou horu ga tadira rana nina Vaovarono. 4 Ma na Lovovule na didira na Gongonu rana Judea te dutu. 5 Ma Jesus te sonivagi matana, me rigira na vure te subo te mai rigia; ma ge vania a Vilipi, Ivei ka sabiria na bereti, ge kara ganigi raeni? e gagua vania. 6 Me te nea na bosa vaniana keru te haga tabotaboa, ma gaia te pukua tua na hava ke kabaria. 7 Ma Vilipi te bosa tugu vania me gagua, Ka nigi sabiri bereti e rua na hanalatu ni rono ke, meke mua sopa manadia ge kara tano sakai pile. 8 Ma sakai itadira rana Vaovarono, na ahana Aderu, na tahina a Simoni Petere, te gagua vania, 9 Na gari eni e lima na bereti tatana, me rua na pile iga; mivei ke nigi na manadira na vure te subo? 10 Me gagua a Jesus, Kau vasopoulaginira na lei tinoni. Me te lodu ga na buburu ta na bona; ma na lei mane tara sopou ga te vaga e lima na toga. 11 Ma Jesus te tabei na bereti, me bosa utoi, me tuvaligi vanira rana Vaovarono, ma rana Vaovarono tara tuvaligi vanira tara sopou tua, ma na iga te

vaga eni gua, so teke liona so ahei. 12 Ma *gaira* tara mahu soko tua, me vanira rana nina Vaovarono, Kau vahikolui na levulevu ni bereti te au, ke bei taga vasoo na pile. 13 Ma *gaira* tara vahikolui, mara hogoni vonui e hanavulu rua na kei, na pileri e lima vamua na bereti tara ganigi me au tadira. 14 Ma na lei tinoni tara rigia na butuli a Jesus te nea, mara gagua, E utuni, aeni na Porovete te mai ta na maramana, ra gagua.

15 Ma Jesus te pukura tara *haga* mai *sagua* ma kara nea *geke* vunagidira, ma *ge* tona keha hegena gua ta na gotu.

16 Me nulavi rana nina Vaovarono tara sugi horu ta na kolokama. 17 Ma *gaira* tara *hagelia* na tiola, mara halavu levu ni kolokama i Kaperinaumu. Mete puni tua, ma Jesus te mua varigira mua. 18 Ma na guri sule te tuguru mai, ma na kolokama te tipo galaga *ga*. 19 Ma *gaira* tara vohea tua na bona te vaga e rua hanavulu lima, pe tolu hanavulu; ma gera rigia a Jesus te sakusaku tua, me mai ta na beti, me dutuvia na tiola; ma *gaira* tara matagu. 20 Ma *gaia* te bosa vanira, Inau eni, kau bei matagu. 21 Me soko tara liona na lavi hageana ta na tiola; ma na tiola te mina sara i lona tara va *ga*.

22 Me roropogana na vure te tuguru i levu uluna na kolokama, tara rigia te taho gua siki tiola keha, ma sakai vamua keru rana lei Vaovarono tara *hagelia* tua, ma Jesus te mua nira haehage kolu rana nina Vaovarono ta na tiola, ma *gaira* ra na nina Vaovarono hegedira; 23 Ma na balu tiola gua te talusapa mai i Tiberiasi i liligina na bona tara gania *ga* na bereti a Lord te bosa utoi tua; 24 Ma na vure tara rigia a Jesus te taho, ma rana nina Vaovarono tara taho gua *iga*, ma *gaira* tara goi *hageligi* na lei tiola, mara va lona i boko i Kaperinaumu tara kenea Jesus. 25 Ma *gaira* tara rigi *soda* i levu ni kolokama i boko,

mara vania, Tarai, iniha to mai? 26 Ma Jesus te vanira, E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigamu, igamu tau keneu, ma na mua pukuna na lei vaugilala tau rigigi tua, ma na pukuna vamua tau gania na bereti ma tau nia mahu tua. 27 Kau bei lutua na vana te tagaa, ma na vana vaso te gahaa ta na maurihali, na Dale tinoni ke vahegamu gatu, na pukuna na Mama te pisali vaugilala agaia, God. 28 Mara gagua agaira, Ma na hava kai kabaria, ge kai gehetia na lei nina gehegehe God? 29 Ma Jesus te vanira, Aeni na nina gehegehe God, ge ma kau talutunia agaia keru te vetena mai. 30 Mara gagua agaira, Na hava na vaugilala to nea takai rigia, ge kai talutunigo? na hava to kabaria? 31 Ra na lei kukuada tara gania na Mana ta na komu aroha; te vaga tara nia tua na gereana, Te he gadira na bereti mai kokou. 32 Ma Jesus te vanira, E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigamu, a mua Mosesi te vahegamu na bereti mai kokou; ma Tamagu te vahegamu mai na bereti te utuni i kokou. 33 Na pukuna na nina bereti na bereti keru te horu mai i kokou, te vahea na vola na maramana. 34 Ma gaira tara vania, Magutu, ko vahegami mai haia na bereti keru. 35 Ma Jesus te bosa vanira, me gagua, Inau na berati ni vola; ahei ke mai i tagua ke mua vitolo, mahei ke talutuniu ke mua haga inu ke hau me hau. 36 Minau tu bosa vanigamu tua, Igamu tau rigiu tua inau, mau mua talutuniu. 37 Na hava na Mama teke vaheu ke mai itagua; minau ku mua hovea ahei ke mai i rigiu. 38 Na pukuna tu butuni mai i kokou, na mua mai saritaoniana na liogu hegegu, ma na liona vamua te vetenau mai. 39 Ma eni na liona na Mama te vetenau mai, ku bei tovonu sonia gea sakai na hava te vaheu mai, minau ku tuguruvaginia ta na sosoko ni boni. 40 Ma eni na liona te vetenau mai, Ahei ke rigia na Dale ke, meke talutunia, ke tabea na vola

ka-ila, minau ku tuguruvaginia ta na sosoko ni boni.

41 Ma ra na Judea tara pasapasa popoloa, *gaia* te nia na bosa, Inau na bereti tu horu mai i kokou. te a. 42 Mara gagua, Ma mua aeni Jesus, na dalena Josepa? igita ta gilalara tamana ma tinana. Ma na hava te bosa *gaia* keru, te gagua, Inau tu horu mai kokou? 43 Ma Jesus te bosai vanira, me gagua, Kau bei pasapasa polou. 44 Na Mama te vetenau ke mua *gora* ahei ke, teke mua *tanomana* na mai itagua, muku tuguruvaginia ta na sosoko ni boni. 45 Tara gerei nia tua ra na Porovete te a, God te tarai sokora. Na pukuna eni ahei ke ronovia ta na Mama, meke manaha *ga*. ke mai rigiu. 46 Te taho na pukuna ahei te rigia tua na Mama; *agaia* vamua te pukulagi mai tua ta God te rigia na Mama. 47 E utugu, e utugu, inau tu bosa vanigamu, ahei ke talutuniu inau te tabea na vola kasila. 48 Inau na bereti ni vola. 49 Rana kukuamiu tara gania na mana ta na bona aroha, mara mate tua; 50 Ma eni na bereti te horu mai kokou, *ge* mahei ke gania ke, meke mua mate. 51 Inau na bereti te vola, mete horu mai ikokou; mahei teke gania na bereti eni ke, ke nia vola kasila; ma na bereti inau ku vahea na vinahigu, ku vahea na vatei vavolaana na maramana.

52 Ma rana Judea tara nia huguhugu, mara gagua, Na tinoni eni ivei ke nia na vaheada na vinahina *ge* ka gania? 53 Ma Jesus te vanira, E utuni. e utuni, inau tu bosa vanigamu, kau mua gania mua na vinahina na Dale tinoni, ma kau mua inuvia na *narana* ke, ma kau mua tabea na vola ilokamiu. 54 Mahei ke gania na vinahigu, meke inuvia na *naragu*, te tabea na vola kasila, minau ku tuguruvaginia ta na sosoko ni boni. 55 Na pukuna na vinahigu na vana te utuni, ma na *naragu* na vatei inu te utuni. 56 Ahei ke gania na vinahigu meke inuvia na *naragu* ke, te

gahaa i lokagu, minau i lokana. 57 Te vaga na Mama te vola te vetenau mai, minau tu vola na pukuna na Mama, mete vaga gua aeni ahei ka ganiu, agaia gua ke vola na pukuna inau. 58 Aeni na bereti te horu mai i kokou; me te mua vaga rana lei kukuamiau tara gania na Mana, mara mate tua; mahei ke gania na bereti eni ke nia maurihali ke vaa me vaa. 59 Me te bosai na lei bosa ini ta na Vale ni Sonikolu, te taraira i Kaperinaumu.

60 Ma na balu Vaovarono tara subo tara ronovia mara gagua, E viri na bosa eni; ahei ke tanomana na ronoviana? 61 Ma Jesus te gilalara hegena tua rana Vaovarono tara nia pasapasa polo, ma ge vanira. Aeni te nigamu ge au kabalagi? 62 Ma na hava, takau rigia na Dale tinoni ke goi pulohi dato ta na bona te gahaa tua ga idania? 63 Na totobo te vavola na taruna; ma na huli ke mua tanomana na hanaana. Na lei bosa tu bosai vanigamu na taruna, ma na vola. 64 Ma na balu i tamiu tara mua talutuni. Na pukuna a Jesus te gilalara mai tua ta na vuivuni rahei tara mua talutunia, maia ahei ke peroa. 65 Me gagua, Na pukuna aeni nau tu bosa vanigamu tua, A Tamagu ke mua vahea ahei, ke mua tanomana na mai rigiagu.

66 Vaho ga keru rana lei Vaovarono tara subo tara tona pulohi, mara mua goi nia va udu kolili gua. 67 Ma Jesus te vanira hanavulu rua, me gagua, Igamu gua tau liona na tona? 68 Ma Simoni Petere te bosa vania, me gagua, Lord, ahei kai tona varigia? ma tamua na lei bosa ni maurihali. 69 Migami tai talutunigo mai gilalago igoe na Christ Dalena God te vola. 70 Ma Jesus te gagua, Nau tu viligamu ra hanavulu rua? ma sakai itamiu agaia na nina Satana. 71 Mete bosa a Judasi Isakarioti na dalena Simoni, na pukuna gaia te haga peroa, a sakai itadira ra sara e rua?

VII. NA LEVUNA.

1 Me soko a Jesus te va tona kolili i Galilea; te mua liona na tona kolili i Judea, na pukuna *agaira* na Judea tara kakaea na gana mate. 2 Ma na didira na *Gougonu* ni *Vaevale* rana Judea te dutu. 3 Na pukuna eni rana lei hogona tara vania, Ko boli, moko tona Judea, ma *ge* ra nimua na *Vaovarono* kara rigigi *ga* na lei *gehegehe* to nigi. 4 Na pukuna te taho siki tinoni te *gehegehe* polo, ma *gaia* te liona na kabu ta na mata ni tinoni. Ko *gagua ga* ke, moko tatego ta na maramana. 5 Ma rana lei hogona tara mua talutunia. 6 Ma Jesus te bosa vanira me *gagua*, Te mua sara mua na *bonigu*, ma na *bonimiu* te *avegamu* hai. 7 Na maramana ke mua *tanomana* na *nigamu* sika; meke niu sika inau. Na pukuna inau tu *tugunia* na nina *gehegehe* te vatei sikana. 8 Kau va dato ta na *Gougonu* eni; minau ku mua dato mua ta na *Gougonu* eni, te mua sara mua na *bonigu*. 9 Me te nia na bosa eni *vaniadia*, me te *gahaa* sono i Galilea.

10 Ma na lei hogona tara va dato tua, ma vaho te diki va dato ta na *Gougonu*; me te mua va tate, me te vaga te polo soo. 11 Ma rana Judea tara kakaea ta na *Gougonu*, mara *gagua*, Ivei keia? 12 Ma na *pasapasapoloana* te *sule* ta na vure, ma na balu tara *bosaa*, *Agaia* te uto. Ma na balu tara *gagua*, *Taho*, te *hahilaginia* na vure. 13 Ma *ge* te taho nina ke *bosaa* ta na mata ni tinoni, na pukuna tara *matagunira* rana Judea.

14 Mi ta na *gobuna* na *Gougonu* a Jesus te dato va ta na *Bona* te tabu, me *taraira ga*. 15 Ma rana Judea tara nia hare, mara *gagua*, Ivei te nia *gaia* na *gilalana* na bosa *gegere*, ma tara mua *taraia* nia? 16 Ma Jesus te bosa vanira, me *gagua*, Na *nigua* na bosa ni tarai na mua *nigua*, anina *vamua* te *vetenau*

mai. 17 Ahei teke liona na taoniana na liona *agaia*, teke gilala na bosa ni tarai tatana God, pi nau tu bosa hegegu. 18 Te bosa tigena te kenea na ladana hegena. Mahei vamua te kenea na ladana te vetenaa, ma keru te utuni, mete mua gaha siki vagiliu itatana. 19 Ma mua a Mosesi te vahegamu na Ronorono ni Vetena? mahei itamiu te mua *gehetia* na Ronorono ni Vetena. Megua *ge* au kenea na mateagu? 20 Ma na vure te vania, Na tidalo dika ilokamu; ahei te kenea na mateamu? 21 Ma Jesus te vanira, A sakai vamua na *gehegehe* tu nea tua, mau nia hare soko. 22 Ma na pukuna iga a Mosesi te vahegamu na Pahevaugilala; mete mua vuni ta Mosesi, mi tadira rana tamada; ma *ge* igamu tau pahevaugilalana na tinoni ta na Boni ni aheahe. 23 Ma tau pahevaugilalana na tinoni ta na Boni ni aheahe ke, meke bei durakea *gea* nina na Ronorono Vetena a Mosesi, megua *geau* niu rutu tu vavola soko na tinoni ta na Boni ni aheahe? 24 Kau bei detea na reireina na tinoni, makau dete maemane vasoo.

25 Ma na balu Jerusalem tara bosa mara gagua, Me ke *agaia* *gea* aeni tara kenea na mateana? 26 Makau rigia, te bosa ta na mata ni tinoni, ma *gaira* tara mua bosa vania vagua. E utuni, *agaira* laka mua rana Vunagi tara pukua ke *agaia* e utuni na Christ? 27 Me te taho; migami tai pukua eni ivei te va butu mai *ga*; ma Christ ke mai ke, mahei ke mua tanomana na pukua ni ivei ta va mai. 28 Na pukuna aeni a Jesus te bosa *gaegahe* te tarai ta na Bona te tabu, me gagua, Igamu tau gilalau inau ma tau gilalau ivei tu va butu mai: minau tu mua mai tigege, ma te vetenau mai te utuni, mi gamu tau mua gilalaa *agaia*. 29 Minau tu gilala *agaia*, na pukuna inau tu butu mai itatana, ma *gaia* te vetenau mai. 30 Na pukuna aeni tara kakaea, *gekara* lotia;

ma te taho ahei ke tano galauvua, na pukuna te mua sara mua na bonina. 31 Ma na lei tinoni te subo ta na vure tara talutunia, mara gagua, A Christ ke va mai ta na niha, meke subo va na vaugilala ke mai nigi ta na lei vangilala te nigi agaia keru? 32 Ma rana Varise tara ronovia na vure tara nia bosa kolu ga, ma rana Varise ma rana Sukagi tara vetenara rana mane ni gehegehe na va lotiana. 33 Ma Jesus te gagua vanira, Na pile bona mua iga inau tu gahau itamiu, minau ku varigia te vetenau mai. 34 Igamu kau keneu, makau mua rigi sodou; migamu kau mua tanomana na tona ta na bona ku gahau ga. 35 Na pukuna aeni rana Judea tara bosa kolu mara gagua, Ivei ke va gaia keru geka mua varigi sodoa ga? Ke varigira rana havukagi tadira na Gerekia, meke taraira rana Gerekia? 36 Ma na bosa hava te bosa eni, Igamu kau keneu makau mua rigi sodou? maia, Igamu kau mua tanomana na va ta na bona tu gahau ga.

37 Mi ta na sosoko ni boni, na boni sule ni Gougonu, a Jesus te tuguru, me gaegahe, me gagua, Ahei ke haga inu ke, meke mai rigiu meke inu. 38 Ahei ke talutuniu inau ke, na lei beti tina ke vura horu ta na tobana, na beti gala; te vaga tara gerea tua. 39 Me te bosa na Taruna tara talutunia kara lavia ke mua hau; na pukuna te taho mua na Taruna te Tabu, te mua ladavaginia mua a Jesus. 40 Me subo ta na vure tara ronovia na lei bosana eni, mara gagua, E utuni aeni na Porovete. 41 Ma na balu tara gagua, Aeni a Christ. Ma na balu gua tara gagua, Taho, a Christ ke ruguhoru mai i Galilea? 42 Na gegere te mua bosa, a Christ ke va butuni mai ta na kemana Davidi? meke mai i Betelehama na komu a Davidi te gahaa ga? 43 Ma na vure tara nia voka na pukuna agaia. 44 Ma na balu tara haga lotia; me taho ahei ke tano galauvua.

45 Ma rana mane ni *gehegehe* tara goi pulohi mai itadira na Puku ni Sukagi ma rana Varise ; ma gera gagua vanira, Egua *geau* mua lavia mai? 46 Ma gaira rana mane ni *gehegehe* tara gagua, Na tinoni te mua nia mua na bosa te vaga na tinoni eni. 47 Ma rana lei Varise tara gagua vanira, E goi kiko gamu? 48 Mahei itadira rana puku ni tinoni te talutunia tua, pi tadira rana Varise? 49 Ma na vure keru tara pololiona na Ronorono na vure vavarana.

50 Ma Nikodemusu, agaia te va rigia a Jesus te boni idania, a sakai tadira, te vanira, 51 A di la na Ronorono ke detea na tinoni, meke mua diki ronovia, meke gilala na hava te kabaria? 52 Ma gaira tara bosa vania mara gagua, Igoe gua na Galilea? Ko kakae, geko rigia na Porovete ke mua tuguru mai i Galilea. 53 Ma gaira tara sopa tuvakeha ta na lei valedia.

VIII. NA LEVUNA.

1 Ma Jesus te tona te na gotu Olivetu. 2 Me te roropo te pulohi ta na Bona te tabu, ma na vure soko tara va rigia, me sopou horu *ge* taraira. 3 Ma ra na Tarai ma rana Varise tara nia mai i tatana na vaivine tara tabea ta na tanodika; ma gaira tara tuguruvaginia i gobu. 4 Mara gagua vania, Tarai, na vaivine eni tara lotia te tanodika. 5 Ma Mosesi te nia vetenagita ta na Ronorono na peta mateadira takara gagua *ga* ; migoe, na hava ko bosa *ga*? 6 Ma tara nia na bosa vaniana keru; tara tabotaboa, mara haga sodoa na huruana. Ma Jesus te sirogotu horu, me nia *gegere* ta na pari na *gigirina*. 7 Ma gaira tara gahara mara huatia; me rei tada me vanira, Ahei itamiu te mua tanotanodika ke, me ke diki sonia na vatu ivuvunana. 8 Me sirogotu horu gua, me nia *gegere* na *gigirina* ta na pari. 9 Ma gaira tara ronovia, ma na liodira te sopa dete kalera

hegedira; mara sopasopa rugu horu, tara vuni rana lei tonikama me sara itadia tara sosoko. Mara rugu horu sania, a Jesus *ge* gahaa hegena, maia na vaivine te tuguru i gobu. 10 Ma Jesus te rei tada me mua rigia ki sakai, ma na vaivine hegena, me vania, Vaivine, ivira tara hurugo? te taho ki sakai te dete matego? 11 Me gagua agaia, Eo, te taho sakai, Magutu. Ma Jesus te vania, Minau gua, tu mua dete matego; ko tona soo, moko bei goi tanotanodika gua.

12 Ma Jesus te goi bosa vanira me gagua, Inau na mararana na maramana; ke taoniu ke, ke mua tona ta na puni, ma na mararana na vola te gaha itatana. 13 Ma rana Varise tara vania, To tuguni tatego, ma nimua na bosa ni tutuguni te mua utuni. 14 Ma Jesus te vanira, Inau ku tuguniu hegegu ke, ma nigua na bosa ni tutuguni ke utuni; na pukuna inau tu gilala ivei tu va butu mai, mi vei ku vaa; migamu tau mua gilala ivei tu va butu mai, maia gua ivei ku vaa. 15 Igamu tau dete ta na huli vamua, minau tu mua detea ahei. 16 Ma *ge* ku dete inau ke, nigua na dete te utuni; i mua nau hegegu, irogami na Mama te vetenau mai. 17 Me te gagua tara *gere*a ta nimiu na Ronorono, Na rodidia na bosa tutuguni e rua na tinoni te utuni. 18 Inau tu bosa tu tuguniu hegegu, ma na Mama te vetenau mai te tuguniu gua inau. 19 Ma *gaira* tara bosa vania, mara gagua, Ivei tamamu? Ma Jesus te vanira, Igamu tau mua gilalau inau, mau mua gilala Tamagu; ma *ge* kau gilalau goe inau ke, *ge* makau gilala gua a Tamagu. 20 A Jesus te nia na bosa eni ta na Bona ni Rono, te tarai ta na Bona te Tabu. Me te mua tabea ahei, na pukuna te mua sara mua na bonina.

21 Ma Jesus te goi gagua vanira, Inau tu tona keha, migamu kau keueu, migamu kau nigite mate

kolu na palumiu; igamu kau mua tanomana na tona ta na bona tu ku va *ga*. 22 Ma rana Judea tara bosa mara gagua; Ke matea hegena? *ge* nia na bosa, Igamu kau mua tona ta na bona inau ku va *ga*, te gagua. 23 Ma *gaia* te goi bosa vanira, Igamu tau va i pari, minau i kokou; migamu tau va ta na maramana eni, mi nau tu mua va ta na maramana eni. 24 Na pukuna aeni inau tu bosa vanigamu, Igamu kau nigi mate kolu na palumiu, tu gagua. Migamu kau mua talutuniu inau ke, kau nigi mate kolu na palumiu. 25 Ma *gaira* tara bosa vania, mara gagua, Ahei igoe? Ma Jesus te gagua vanira, Te vaga keru tu tugunia vanigamu mai ta na vuivuni. 26 Te subo tagua ku bosa itamiu, muku dete. Ma *gaia* te vetenau mai te utuni; ma na hava tu ronovia itatana, na lei hanu kiri tu bosa vania na maramana. 27 Ma *gaira* tara mua manahana te bosa vanira na Mama. 28 Ma Jesus te gagua vanira, Kara talu galaga na Dale tinoni, *ge* makau pukua inau *agaia*, minau tu mua nia hegegu siki totobo, me te vaga Tamagu te taraiu tua, minau tu bosa na lei hanu ini. 29 Ma te vetenau mai te gahaa itagua; na Mama te mua lubatiu na gahaagu; na pukuna inau tu nei talau na lei hanu te lionu. 30 Me te nia na bosa aeni, ma tara subo tara talutunia.

31 Na pukuna aeni a Jesus te nia na bosa vania-dira rana Judea tara talutunia, Kau gahagamu soo ta na bosagu ke, mi gamu utuni na nigua na Vaovarono; 32 Migamu kau gilalaa na utuni, ma na utuni ke nigamu *ge* kau kabu hegemi. 33 Ma *gaira* tara bosa vania, mara gagua, Igami rana kukuana Abrahamu, tai mua kabu ruruguvagi mua itadira rahei; ma na hava to bosa, Igamu kau nia gahamu hegemi? 34 Ma Jesus te vanira, E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigamu, ahei ke nia na tanotanodika ke, ma *gaia* te kabu ruruguvagi ta na tanotanodika.

35 Ma te ruruguvagi ke mua kabu kasila i vale; na Dale vamua ke vabu kasila. 36 Na pukuna aeni, na Dale ke nigamu gekau gahagamu hegemi ke, me utuni kau gahagamu hegemi. 37 Inau tu gila-lagamu igamu rana kukuana Abarahamu; migamu tau kakaea na mateagu, na pukuna na bosagu te mua tona haliu ilokamiu. 38 Inau tu bosai na hava tu rigigi tua ta Tamagu; migamu tau nei gua na hava tau rigigi ta tamamiu. 39 Ma gaira tara bosa vania, mara gagua, A tamamami a Abarahamu. Ma Jesus te vanira, Migamu na dalena Abarahamu ke, gekau nia na gehegehe nina Abarahamu. 40 Mi taeni igamu tau kenea na mateagu, inau na tinoni tu bosa vanigamu na utuni tu ronovia itatana God. Ma Abarahamu te mua nia te vaga. 41 Igamu tau nia na nina gehegehe tamamiu. Ma gaira tara goi bosa vania, Igami tai mua sivuraga mai ta na tanodika; a tamamami sakai vamua God. 42 Ma Jesus te goi gagua vanira, Ge ke ta mamiu God ke, ge makau doloviu inau; na pukuna inau tu rugu horu, maia tu va mai ta God; minau tu mua rugu horu hegegu, ma gaia te vetenau mai. 43 Egua geau mua manahana nigua na tutugu? na pukuna igamu tau mua tanomana na varonohiana na bosagu. 44 Igamu tau va mai ta tamamiu a Satana; migamu tau liona na neana na nina lio ni tanotanodika a tamamiu. Agaia na labu na tinoni ta na vuivuni mai, me mua tuguru ta na utuni, na pukuna na utuni te mua gaha itatana. Mete bosa kikokiko ke, me bosa horui mai ta na lei nina totobo. Na pukuna agaia te kikokiko, ma tamana na kikokiko. 45 Minau tu bosa utuni, ma na pukuna aeni igamu tau mua talutuniu. 46 Mahei itamiu ke dete kaleu nia na tanotanodika? Mi nau tu bosa utuni ke, megua geau mua talutuniu? 47 Ahei ke va mai ta God ke, ge meke ronovigi na bosana God; ma na pukuna aeni igamu tau mua

ronovigi, igamu tau mua va mai ta God. 48 Ma rana Judea tara bosa vania mara gagua, Ma tai bosa uto sugua tai nia na bosa, Igoe na Samaria, ma na tidalo dikadika ilokamu? 49 Ma Jesus te gagua vanira, Te mua gaba siki tidalo dika ilokagu; minau tu ganagana mavaa a Tamagu, migamu tau niu gari pepe inau. 50 Minau tu mua kakaea na ladagu hegegu; agaia iga ke kakaea, maia ke dete. 51 E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigamu, Ahei ke panotia na bosagu ke, meke mua rigia tua na mate ke va me va. 52 Ma rana Judea tara gagua, I taeni vaho tai pukugo na tidalo dika sugua ilokamu. A Abarahamu te mate tua, ma rana lei Porovete tara mate; migoe to nia na bosa, Ahei ke panotia na bosagu ke, meke mua napi pilena na mate ke va me va. 53 Igoe to sule vaa a tamada Abarahamu te mate tua, ma ra na lei Porovete tara mate tua? Ahei igoe geo gagua? 54 Ma Jesus te bosa vanira, me gagua, Ku ladavaginiu ke, ma nigua na lada ke taho; me te ladavaginiu vamua a Tamagu; migamu tau bosa agaia God igamu, tau nia. 55 Migamu tau mua gilala gaia, minau tu gilalaa; minau tu mua gilalaa ku gagua ke, minau ku vagagamu, ku kiko; minau tu gilala agaia, minau tu panotia na bosana. 56 A tamamiu a Abarahamu te nia togotogo na rigiana na bonigu, mete vuha rigia, me nia togo. 57 Ma rana Judea tara vania, Te mua poso mua e lima hanavulu na niulumu, moto rigia a Abarahamu? 58 Ma Jesus te vanira, E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigamu, a Abarahamu te mua sivuraga mai mua, minau tu pukulagi mai tua. 59 Ma gaira tara tabea na lei vatu, mara haga petaa. Ma Jesus te polo, me ruguhoru ta na Bona te Tabu, me tona potara, me tona padi ga.

IX. NA LEVUNA.

1 Ma *gaia* te nia gua na tona me padi, me rigia ahei te nia sivuraga kolu na rorodo. 2 Ma rana nina Vaovarono tara huatia, mara gagua, Tarai, ahei te tanotanodika, *gaia* aeni pa tamana ma tinana, *ge* nia sivuraga kolu na rorodo? 3 Ma Jesus te vanira, Aeni te mua tanotanodika, ma mua tamana ma tinana; ma na pukuna na nina *gehegehe* God ke tate itatana. 4 Me te deteu nia na *gehetiana* na nia *gehegehe* te vetenau mai, te dani mua; te dutu mai na boni, mahei ke mua tanomana na *gehegehe* ilokana. 5 Inau tu gahau mua ta na maramana inau na mararana na maramana. 6 Me te nia gua na bosa eni, me anusu horu tana pari, me nia *ge* nenepa kolu anusu, *ge* pokea nia na matana te nia sivuraga kolu na rorodo, 7 *Ge* bosa vania, Tona, moko va sau ta na kolo Siloami, mi ta na bosa ni Boli ke, Tara vetena. Ma *ge* tona, me pulohi mai, te reirei. 8 Ma rana gana komu kolu, marahei gua tara rigi pukua tua idania te rorodo, tara gagua, Agaia laka mua aeni te sosopou me noni ka? 9 Ma na balu tara gagua, Agaia; ma na balu gua tara gagua, Te vaga sugua; ma *gaia* te gagua, Inau. 10 Ma *gaira* tara bosa vania mara gagua, Ivei to gagua *ge* davora na matamu? 11 Ma *ge* gagua vanira agaia, Sakai na tinoni na ahana Jesus te nea na pari *ge* nenepa, me pokea nia na matagu, me gagua vaniu, Ko tona ta na kolo Siloami, ko sau *ga*; minau tu tona, mu sau, mu reirei *ga*. 12 Mi vei agaia? ra vania. Me gagua *gaia*, U mua gilala.

13 Ma *gaira* tara lavia vanira rana Varise, agaia keru te rorodo tua idania ka. 14 Ma na boni keru a Jesus te nea na pari *ge* nenepa, me davora nia na matana, na Boni ni aheahe. 15 Ma rana Varise

tara goi huatia gua, mara gagua vania, Ivei te nia na goi reirei? Ma *gaia* te gagua, Te talua na pari te nenepa ta na matagu, minau tu saua vaho mu reirei. 16 Ma na balu Varise tara gagua, Na tinoni aeni te mua va butuni mai ta God, te mua vatoga na Boni ni aheahe. Ma ra gagua na balu, Na tinoni tanotanodika ivei ke nia na *gehetiani* na lei vaugilala vagani? Me vuni *ga* na voka itadira. 17 Ma *gaira* tara goi bosa vania te rorodo tua, mara gagua, Na hava ko vatua nia *agaia*? te vadavora na matamu² ra vania. Me gagua *agaia*, *Agai*a na Porovete. 18 Ma rana Judea tara mua talutunia na rorodoana, na matana ma *ge* te goi reirei, polo *gera* vuha holora mai tamana ma tinana te goi reirei. 19 Mara huatira, mara gagua, Na rodalemiu aeni, mi rogamu toro bosa te nia sivuraga kolu sugua na rorodo? Mivei te gagua *ge* reirei itaeni? 20 Ma tamana ma tinana toro gagua, Rogami toro gilala sugua eni na rodalemami, maia te nia sivuraga kolu sugua na rorodo. 21 Mivei mua te gagua itaeni *ge* reirei toro mua gilala; mahei mua te vadavora na matana, irogami toro mua gilala; te sule tua, makau huatia, meke bosa hegena, ro gagua. 22 Ma tamana ma tinana toro nia na bosa eni, na pukuna *rogaira* toro matagunira rana Judea: *agaira* rana Judea tara bosa tua na guruhorua ahei ta na Vale ni sonikolu teke tuguni tatea *gaia* a Christ. 23 Na pukuna aeni tamana ma tinana toro nia na bosa, Te sule tua, kau huatia, *gero* gagua. 24 Ma *gera* goi nia na holoana mai gua te rorodo tua ka, mara gagua vania, Ko kolohaba God: igami tai gilala na tinoni eni *agaia* na tanotanodika. 25 Ma *gaia* te gagua vanira, Inau tu mua gilala *gaia* te tanotanodika pe taho; ma sakai vamua na totobo tu gilala, inau tu rorodo tua, mi taeni vaho tu reirei. 26 Ma *gaira* tara goi vania, Mivei sugua

te nego? ivei te nea na vadavoraana na matamu? 27 *Ge* gagua vanira, Nau tu bosa vanigamu tua, mau mua ronoviu; megua *geau* liona na goi ronoviana gua? Migamu gua tau liona na varonohiana? 28 Ma *gaira* tara parinagina, mara gagua, Igoe to varonohia tua, migami tai varonohia Mosesi. 29 Igami tai gilala God te bosa vania Mosesi; ma aeni, igami tai mua gilala ivei te butu mai. 30 Na tinoni te bosa vanira, me gagua, Eo! Ma eni na butuli; igamu tau mua gilala naivei *agaia*, mete vadavora tua na *matagu*. 31 Igita ta gilala God te mua renovira rana tanotanodika; mahei vamua te nia kikinima God ke, me te *gehetia* na liona, ke ronovia. 32 Mi ta na vuivunina mai mua te mua ronovia mua ki sakai ahei teke vadavora na matana ahei te sivuraga kolu na rorodo. 33 Ma *gaia* ke mua va butuni mai ta God ke, *ge* meke mua nia tanomana siki totobo. 34 Ma *gaira* tara vania, Na tanotanodika vamua te nia sivuraga kolu, moko mai taraigami? ra vania. Mara soni horua.

35 Ma Jesus te ronovia tara soni horua, me kakae sodoa, me gagua vania, To talutunia na Dalena God? 36 Me gagua *gaia*, Ahei, Lord, *geku* talutunia? 37 Ma Jesus te bosa vania, To rigia tua *gaia*, me te bosa vanigo *agaia*. 38 Me gagua *gaia*, Lord, inau tu talutuni, e gagua; me va tualagi tuturu vania. 39 Me gagua a Jesus, Inau tu mai ta na maramana eni na pukuna na dete; ma *gaira* tara mua reirei *ge* vaho kara rorodo. 40 Na balu Varise tara gahara itatana, mara ronovia na bosa eni, mara vania, Igami gua na rorodo? 41 Ma Jesus te gagua vanira, Mi gamu kau rorodo ke, *ge* makau mua tanotanodika; mi taeni tau gagua, Igami tai reirei, ma na pukuna aeni na nimiu na tanotanodika te gahai soo.

X. NA LEVUNA.

1 E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigamu, ahei ke mua liu hage ta na peo ni sipu ta na mataula, ma gaia te liu keha *ge* ke va ilokana, agaia na gito ma na labu polo. 2 Ma gaia vamua te liu hage ta na mataula, agaia keri na Vatoga sipu. 3 Te rigi taonia na mataula ke hanavia vania, ma na lei sipu tara ronovi manana; me sopa holo na ahadia na nina sipu, me lavi horura i pari. 4 Me lavi horura na lei nina sipu ke, me hulira, ma na lei sipu tara taonia, na pukuna gaira tara gilala na manana. 5 Ma tara mua saritaonia na matakeha, mara keba vania, na pukuna tara mua gilala na manadia rana matakeha. 6 A Jesus te bosa vanira na bosa vavagaha eni, ma gaira tara mua manahana na hava na lei totobo te bosai vanira.

7 Na pukuna aeni a Jesus te goi bosa vanira, me gagua, E utuni, e utuni, ina tu nia na bosa vaniamiu, Inau na Mataula ni sipu. 8 Ma rahei soko tara gide punisiu, agaira rana gito ma rana labu polo; ma na lei sipu tara mua ronovia na manadia. 9 Inau na mataula; ahei ke liu hage itagua inau ke, me ke vola, meke hage meke horu, meke rigi sodoa na gana. 10 Na tinoni gito ke mai vamua *geke* gito meke labu meke mate; minau tu mai tu haga nera gekara tabea na vola, *ge* ma kara take aua. 11 Inau na Vatoga sipu te uto; na Vatoga te uto te talu horua na volana na pukuna na lei sipu. 12 Ma gaia tara tabaa vamua, me mua vatoga sipu, me mua logoa na lei sipu, meke rigia na bolo gagala ke mai ke, meke lubatira rana sipu, meke sama keha; ma na bolo gagala ke lovonira rana sipu, meke havukaginira soko. 13 Na mane taba ke tona, na pukuna gaia na mane taba vamua, me mua ganaganara na

lei sipu. 14 Inau na Vatoga te uto; mu tu manahadira ra nigua; ma gaira rana nigua tara manahagu inau. 15 Te vaga na Mama te manahagu inau, te vaga eni inau tu manahana na Mama; minau tu talu horua na volagu na pukuna na lei sipu. 16 Ma na nigua na balu sipu gua iga, ma ta na mua peo eni ma gaira gua ku mua taho na laviadira mai; ma kara ronovia na managu, me ke sakai vamua na ovu ni sipu me te vaovatoga a sakai vamua. 17 Na pukuna a Tamagu te doloviu, na pukuna inau tu talu horua na volagu geku lavi galagaa gua. 18 Ahei ke mua lavi kehaa itagua, minau tu talu horua tigeu. Minau tu mana na talu horuana, minau tu mana gua na talu galagaana. Nau tu lavia na ronorono ni vetena aeni itatana Tamagu.

19 Me goi vuni ga na voka itadira rana Judea na pukuna na lei bosa ini. 20 Ma na balu tadira tara subo tara gagua, Na tidalo dika itatana, te bulelaginia; e gua geau ronovia? ra gagua. 21 Ma na balu tara gagua, Na lei bosana e mua bosana ahei na tidalo dika ilokana. Na tidalo dika ke tanomana na vadavora na matadira na rorodo?

22 Ma na Gougou na Vatei vamarabuana na Vale te tabu te sara tua, mi ta na rara. 23 Ma Jesus te tonatona olioli ta na Bona te tabu ta na vale levu nina Solomona. 24 Ma rana Judea tara kokolovi taligutia, mara gagua vania, E niha mua na boni iga moko goi nigami makai ganagana ruarua? Migoe sugua a Christ ke, moko tuguni vanigami ta na mata ni tinoni. 25 Ma Jesus te bosa vanira, me gagua, Inau tu bosa vanigamu tua, mau mua talu utuni. Na lei gehegehe inau tu nigi ta na ahana Tamagu, te tuguniu. 26 Migamu tau mua talutuni, na pukuna igamu tau mua gahagamu ta nigua na sipu, te vaga tu bosa vanigamu tua. 27 Na lei nigua na sipu tara ronovia na managu, minau tu gilalara

agaira, ma gaira tara taoniu. 28 Minau tu vahera na maurihali, ma gaira kara mua mate ke vaa me vaa; meke mua tanomana na saguadira ahei ta na limagu. 29 A Tamagu te soni halavura vaniu mai, te sule va tadirā rahei soko; meke mua tanomana na saguadira ahei ta na limana Tamagu. 30 Irogami a Tamagu a sakai vamua. 31 Ma rana Judea tara goi tabea gua na vatu, tara haga petaa. 32 Maia Jesus te vanira, Inau tu tatea vanigamu mai ta Tamagu na lei gehegehe uto te subo; ma na hava na gehegehe vagana kau petau nia? 33 Ma rana Judea tara goi bosa vania, mara gagua, Igami tai mua haga petago nia na gehegehe te uto; ma nimua na bosa tabo vamua; mi goe na tinoni, moto haga nigo geo God. 34 Ma Jesus te vanira, Te gereā ta nimiu na Ronorono pe taho, te vaga eni? Nau tu bosa tua igamu rana lei God. 35 Me ke va holora nia na lei God ke, na bosana God te mai tua itadira; ma na gegere te mua tanomana na dila; 36 Ma agaia God te tabua tua, ge vetena mai ta na maramana, migamu tau bosa, Te bosa tabo, na pukuna nau tu nia na bosa, Inau na Dalena God? 37 Ma geku mua nigi na lei nina gehegehe a Tamagu kau hei talutuniu. 38 Minau ku nigi ke, ma kau mua talutuniu inau ke, ma kau talutunia na lei gehegehe; ge ma kau gilala ma kau talutunia na Mama i tagua inau, minau itatana agaia. 39 Ma na pukuna aeni tara kenea na lotiana, ma gaia te tona keha ta na limadira.

40 Me goi tona gua i levuna i Joridani ta na bona vagana te diki vulitabu ga a Ioane; me gahaa ga. 41 Ma na lei tinoni te subo tara varigia ga, mara gagua, A Ioane te mua gehetia siki butuli; ma na lei totobo te bosai nia aeni te utuni. 42 Ma tara subo tara talutunia ga.

XI. NA LEVUNA.

1 Ma na vahagi i Betania, na ahana a Lasarusu, ta na rokomudia a Meri ma hogona a Marata. 2 A Meri vagana eni te dalovia nia na tuana Lord na kokolo, me guduri mamahai na tuana nia na uluna, ma na vavinena aeni te vahagi. 3 Ma rana vavinena toro vetena ahei na va vaniana, Lord, agaia to dolovia te vahagi. 4 Ma Jesus te ronovia, me gagua, Na vahagi keri te mua manana na mate : ma na pukuna na mararana God, *ge* na Dalena God ke nia marara. 5 Ma Jesus te dolovira a Meri manahogona, ma tolugaira a Lasarusu. 6 Me te ronovia te vahagi, me gahaa nina soo e rua na boni ta na bona vagana te gahaa *ga*. 7 Me soko, te vanira rana Vaovarono, Ka pulohi gua i Judea. 8 Ma rana Vaovarono tara vania, Rabi, rana Judea tara tagiha kenego vasoo na petaamu, moko goi va nimua soo? 9 Ma Jesus te bosa vanira, E mua hanavulu me sara e rua na bona ta sakai na dani? Mahei ke tona kolili ta na dani ke meke mua kabalagi na pukuna te rigia na marara ta na maramana eni. 10 Mahei ke tona kolili te boni ke, ke kabalagi, na pukuna na marara te taho ilokana. 11 Me te nigi *ga* na bosa ini, *ge* bosa vanira, me gagua, A kulada Lasarusu te matura tua, minau ku *gatu* *geku* vararaihia. 12 Ma rana Vaovarono tara vania, Lord, ke matura ke, meke vola sono. 13 Ma Jesus te bosa na mateana, ma *gaira* tara ganagana te bosa te aheahe ta na matura. 14 Ma na pukuna aeni a Jesus te bosa tatea vanira, me gagua. A Lasarusu te mate. 15 Mi nau tu nia togo na pukuna inau tu mua gahau *ga*, *gekau* tano-mana na talutuni ; migita ka *gatu* varigia. 16 Ma Tomasi, tara holoa nia gua Didimusu, te gagua va-

nira na lei Vaovarono sakai sonikolu, Migita gua ka gatu, *geka* mate kolu itatana.

17 Ma Jesus te sara *gatu*, me gilala te vati tua na bonina ta na *gilu*. 18 Mi Betania te dutuvia i Jerusalema, te vaga hanavulu lima na bona. 19 Mete subo rana Judea tara varigira rogaira Marata ma Meri, tara haga va togoluvui na roliodira, na pukuna na rovavinedia. 20 Ma Marata te ronovia a Jesus te dutu mai tua, me tona va sodoa; ma Meri te sopou soo ta na vale. 21 Ma Marata te bosa vania Jesus me gagua, Lord, ko gahago iani ke, *ge* meke mua mate na vavinegu. 22 Minau tu gilala gua itaeni toko nonia siki totobo itatana God ke, ma God ke vahego mai. 23 Ma Jesus te vania, Na vavinemu ke tuguru oli. 24 Me gagua a Marata, Inau tu gilalaa ke tuguru oli ta na sosoko na boni ta na Tuguru oli mavitu. 25 Ma Jesus te vania, Inau na Tuguru oli ma na Vola; ahei ke talutuniu, me ke mate ke, ke goi vola. 26 Mahei teke vola meke talutuniu ke, ke mua mate tua ta na niha ke vaa me vaa. Moto talutunia eni? 27 Me gagua vania, Eo, Lord, inau tu talutunigo igoe a Christ na Dalena God, to mai ta na maramana. 28 Me te ne soko gua na bosa, *ge* tona keha, me va holopuia mai hoga a Meri, me vania, A Tarai aeni, e vania, me hologo. 29 Ma *gaia* te ronovia, me mina tuguru, me va rigia. 30 Ma Jesus te mua sara mua ta na komu, te gahaa sono ta na bona te va sodoa tua *ga* a Marata. 31 Ma rana Judea tara gahara itatana ta na vale, tara va togoluvua na liona, mara rigia a Meri te mina tutuguru me rugu horu, mara saritao-nia, mara bosa, Te haga tona ta na *gilu* meke tani *ga*. 32 Ma Meri te va sara ta na bona a Jesus te gahaa *ga*, te rigia, me va pogotao ta na tuana, *ge* vania, Lord, *geko* gahago iani ke, *ge* meke mua mate na vavinegu, e gagua. 33 Ma Jesus te rigia te tani,

me rigira gua rana Judea tara nia udu kolu mai tara tani, me vahagitailia ta na tarunana, ma na kutuna te *gunaguna*. 34 Me gagua, Ivei tau talua? Mara gagua *agaira*, Lord, ko mai rigia. 35 A Jesus te tani. 36 Rana Judea tara bosa mara gagua, Rigia, te dolovi *nanataa*. 37 Ma na balu tadira tara bosa, Aeni te davora tua na matana te rorodo, meke mua mana na punusiana na mate ta na tinoni eni? ra gagua. 38 Ma na tarunana Jesus te vahagitailia gua, me tona me va sara ta na *gilu*. Na sogu keri, ma na vatu te pipili vuvunana. 39 Ma Jesus te gagua, *Hola kehaa* na vatu. Me gagua a *Marata*, na vavinena na tinoni mate, Lord, te uru tua, e vati tua na *bonina* te mate. 40 Ma Jesus te vania, Nau tu mua bosa vanigo te vaga, Moko talutuni ke, moko rigia na nina mararana God? 41 Ma *gaira* tara hola keha na vatu ta na malana na tinoni mate te pipili *ga*. Ma Jesus te rei tada na matana, me gagua, *Mama!* inau tu bosa utogo igoe to *ronoviu*. 42 Mi nau tu *gilala* igoe to *varonohiu* haia; minau tu bosa na pukuna na vure eni te tuguru taligutiu, *ge* makara talutunigo to *vetenau* mai. 43 Me te nia na bosa eni, *ge* nia *gaegahe galaga* nia na mana te sule me gagua, *Lasarusu*, *ruguhoru* mai! 44 Ma na tinoni mate te *ruguhoru* mai, tara pului sono na limana ma na tuana nia na tivi, mara pitia nia soo na matana na tivi ni *kaikari*. Ma Jesus te gagua *vanira*, *Togia*, makau lubatia meke tona.

45 Ma rana Judea tara subo tara diki varigia tua a Meri, tara *vaevanea* na nina *gehegehe* Jesus, mara talutunia. 46 Ma na balu tara *gatu* varigira rana *Varise*, mara bosai *vanira* na *gehegehe* te nei tua a Jesus.

47 Na pukuna aeni rana Puku ni *Sukagi*, ma rana *Varise*, tara holo kolua mai na Ovu ni dete, mara gagua, Ivei ka nia? Na tinoni eni te nia na

lei butuli te snbo. 48 Ma ka lubatia te vaga ke, ma na vure soko ke talutunia; ma rana Roma kara mai, ma kara lavikeha na malada, ma na vure soko. 49 Ma sakai itadira, a Kaiavasi na Puku ni Sukagi ta na niulu vagana, te gagua vanira, Igamu tau mua gilala, 50 Migamu tau mua ganagana dila vagua, aeni te uto vanigita, ge ma sakai vaso na tinoni ke mate tugua na komu, ma na vure soko kara mua tagara ga. 51 Me te mua nia tavono na bosa; ma gaia na Puku ni Sukagi ta na niulu vagana, me te talu bahua na mateana a Jesus te dutu tua na pukuna na vure ta na komuna. 52 Ma mua gaira vamua ta na komu keru, me teke vahikolura rana lei dalena God tara havukagi tua. 53 Mi ta na boni vagana keru vaho tara nia bosa kolu na mateana.

54 Na pukuna aeni e Jesus te mua goi tona olioli ta na mata ni tinoni itadia rana Judea; me tona keha ta na bona te dutuvia na bona aroha, ta na baebase ni komu tara vatua nia Evaraimi, me gahaa ga tadira rana lei nina Vaovarono. 55 Ma na didira na Lovovule rana Judea te dutu mai, ma tara subo tara dato i Jerusalema, tara butu mai ta na komu udolu te mua Lovovule mua, tara haga vamarabura tigatedia. 56 Ma gaira tara kakaea Jesus, mara tuguru ni bosa kolu ta na Bona te tabu mara gagua, Na hava tau ganagana? ke mua mai ta na Gougou? ara gagua. 57 Ma rana Puku ni Sukagi ma rana Varise tara talua tua na vetena, mara gagua, ahei ke gilala ivei te gahaa ke, meke tugunia, ge kara lotia.

XII. NA LEVUNA.

1 Me ono mua na boni iga na Lovovule, ma Jesus te tona i Betania, ma Lasarusu ga, agaia te mate tua, ma Jesus te tuguruvagina tadira tara mate. 2 Ma gaira tara gonia ga na vana, ma Marata te mai laga-

laga, ma sakai itadira tara koli kolu *ga* a Lasarusu. 3 Ma Meri te tabea na vatei daodalo te vahola *nata*, me mai daodaloa nia na tuana Jesus, me guduri mamaha na tuana nia na uluna; ma na vale te vonugia na uru ni vatei daodalo. 4 Ma sakai tadia rana Vaovarono, a Judasi Isakarioti, na dalena Simoni, *agaia* teke peroa, te *gagua*, 5 Egua *gera* mua sabiri na vatei daodalo eni nia na rono te ke tolu na hanalatu, ma *gekara* vahera rana bona? 6 Me te nia na bosa eni, na mua pukuna te nira kanoraga rana tinoni bona, ma na pukuna *agaia* na *gito*, maia na kei ni rono itatana, mete lavi kehai na lei totobo tara talui ilokana. 7 Me *gagua* a Jesus, Ko lubatia, te rigitaonia tua aeni ta na boni kara seleu ilokana. 8 Na lei tinoni bona kara gaha kasilira itamiu, minau ku taho kasila.

9 Ma tara subo rana Judea tara *gilala* *agaia* *iga*, ma *gaira* tara mua va *ga* na pukuna Jesus vamua, ma tara *haga* rigia *gua* a Lasarusu te tuguruvaginia tua itadira tara mate. 10 Ma rana lei Puku ni Sukagi tara goi bosa na mateana a Lasarusu *gua*. 11 Na pukuna rana Judea tara tona keha na pukuna *gaia*, mara talutunia a Jesus.

12 Me te roropogana na vure te subo te tona ta na *Gougonu*, me ronovia na maiana i Jerusalema a Jesus, 13 Mara lavia na lei gaba ni niuniu, mara ruguhoru *gera* vasodoa nia, mara *nilinili* mara *gagua*, Hosana, bosa utoa te mai ta na ahana Lord, na *Vunagidira* rana Isaraele. 14 Ma Jesus te rigi sodoa na pile asi, me sopou ivuvunana, te vaga tara *nia* tua na *gegereana*, 15 Ko bei matagu na Dalei Sioni vaivine, ko rigia mai, na *Vunagimu* te mai, te sopou ivuvunana na dalena na asi. 16 Ma rana Vaovarono tara mua diki *gilalai* mua aeni; ma vaho a Jesus te lada tua, *ge* ra vuha puku oligi na lei totobo ini tara *gegerei* nia sugua tua idania, ma *gaira* sugua tara

nia *ga*. 17 Ma na vure te tuguni tatea *agaia*, tara gahara tua itatana te holohorua a Lasarusu ta na *gilu*, te tuguruvaginia. 18 Na pukuna aeni na vure te va sodoa *gaia*, *agaira* tara ronovia tua te nea na vaugilala eni. Ma *gaira* rana Varise tara bosabosa kolu mara *gagua*, Igamu tau mua rigia *geau* mua nia *tanomana*? ma na maramana te tona va tumuria tua. 19 Ma na balu tinoni ni Girekia tara dato mai tara *haga* kokoeliulivuti ta na *Gougonu*.

20 Ma *gaira* tara va rigia a Vilipi ni Betesaida i Galilea, mara nonia mara *gagua*, 21 Magutu, igami tai liona na rigiana a Jesus. 22 A Vilipi te tona, me va bosa vania a Aderu, ma Aderu ma Vilipi toro va bosa vania a Jesus. 23 Ma Jesus te *gagua* vanira, Te sara tua na boni na Dalei tinovi ke lada ilokana. 24 E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigamu, Na vua ni koni ke mua kutu ta na pari, meke mua mate, ke gaha hegena; ma vaho ke mate mugua, geke talua na lei vavana te subo. 25 Ahei ke liona na volana ke va tagalaginia; mahei ke nia sika na volana ta na maramana eni, ke vatogaa ta na maurihali. 26 Ahei ke *haga* lutu vaniu ke, ke taoniu; muku gahau ivei ke, ma na *nigua* na tinoni ke gahaa *gua ga*; mahei teke va lutu vaniu, na Mama ke *ganagana* *sulea* *agaia*. 27 Itaeni na *tarunagu* te *gunaguna*, ma na hava ku bosa? Mama! ko vavolau ta na bona ni boni eni; ma na pukuna aeni inau tu sara mai tua ta na bona ni boni eni. 28 Mama! ko va ladavaginia na ahamu. Ma na mana te ruguhoru mai i kokou te *gagua*, Nau tu ladavaginia tua, muku goi ladavaginia *gua*. 29 Ma na vure tara tuguru dutu tara ronovia, mara *gagua*, Te *viviha*; ma na balu *gua* tara *gagua*, Na Taruna vetena te bosa vania. 30 Ma Jesus te vanira me *gagua*, Na mana eni te mua ruguhoru mai na pukuna inau, migamu vamua. 31 Itaeni na deteana na maramana eni; itaeni ke

soni kehaa na habana na maramana eni. 32 Ma gaira kara lavi galagau ta na pari ke, geku gora mai na lei tinoni i tagua. 33 Me te nia na bosa eni, te vaugilala na mate ivei ke nia na mate. 34 Ma na vure te vania, Igami tai ronovia ta na Ronorono a Christ ke gaha kasilaa, ma na hava to bosa, Kara lavi galaga na Dale tinoni? to gagua. Mahei na Dale tinoni keru? 35 Ma Jesus te gagua vanira, Na bona kukulu vamua na marara ke gaha itamiu. Kau tona ta na marara te gaha itamiu, ke bei punisigamu gea na puni; ahei gua ke tona ta na puni te mua gilala ivei ke va. 36 Ma na marara te gaha mua itamiu, makau talutunia na marara ma gekau nia dalei marara. A Jesus te nia vaso na bosa soko eni, ge tona, me va polopolo vanira.

37 Me te nia na lei vaugilala te sule te vaga eni ta na matadira, ma gaira tara mua talutunia. 38 Na pukuna vaho te sara na bosana a Isaia na Porovete te bosaa, me gagua, Lord, ahei te talutunia na bosamami, ma na limana Lord te livulagi vania ahei? 39 Ma na pukuna keru gaira tara mua tanomana na talutuniana; na pukuna Isaia te nia gua na bosa, 40 Te punihigi tua na matadira, me nasiligi na tobadira, kara bei nigi reirei gea na matadira, ma kara bei manamanaha gea ta na tobadira, ma kara pulohi vaho geku vavolara. 41 A Isaia te nigi na lei bosa ini te rigia na mararana, mete bosaa gaia. 42 Ma rana haba tara subo tara talutunia, ma tara mua tuguni tatea, na pukuna rana lei Varise kara bei guruhorura gea ta na Vale ni Sonikolu. 43 Tara liona na lei tinoni kara talu nagora, mara mua liona God ke talunagora.

44 Ma Jesus te bosa galaga me gagua, Ahei ke talutuniu, te mua talutunia inau, me te talutunia te vetenau mai. 45 Mahei te vaevaneu inau, te vaevaneu gua te vetenau mai. 46 Inau tu mai marara ta

na maramana, na pukuna ahei ge ke talutuniu meke mua gahaa ta na puni. 47 Ahei ke ronovigi na bosagu meke mua talutunigi, i mua nau ku detea; na pukuna tu mua nia mai na deteana na maramana, ma na vavolaana vamua na maramana 48 Ahei teke ba hovegu, pa hei teke mua tabea na bosagu, ma na hava gua ke detea. Na bosa inau tu bosaa, na bosa keru ke detea ta na sosoko ni boni. 49 Na pukuna tu mua bosa hegegu tua, ma na Mama sugua te vetenau mai, agaia te vahu mai na ronoronona na lei totobo geku bosai, mu tuku tugunigi. 50 Mi nau tu gilala na ronoronona na maurihali; ma na totobo inau tu tuguni, te vaga na Mama te bosai vaniu tua, inau tu tuguni te vaga eni.

XIII. NA LEVUNA.

1 Mi nago na Gougonu ni Lovovule, ma Jesus te gilala te dutu tua na bonina teke boli sania na maramana eni meke va rigia a Tamana; me dolovira na lei nina tinoni tara gahara ta na maramana eni, me dolovira me sara ta na sosoko. 2 Mi ta na vana; ma Satana te talua tua na ganagana ta na kutuna a Judasi Isakarioti na dalena Simoni geke peroa; 3 Ma Jesus te gilala a Tamana te talua tua na lei totobo soko ta na limana, maia te ruguhoru mai ta God, maia ke goi pulohi gatu varigia God; 4 Me tuguru ta na vana, me talu keha nina tivi, me tabea na tivi ni kaikari, me pipisia nia. 5 Soko, te kovala horua na beti ta na popo, me vuivunia na apoani na tuadira rana Vaovarono, me nia kaikari na tivi te nia pipisia tua ka. 6 Me sara ta Simon Peter; ma gaia te gagua vania, Lord, ko apoi na tuagu? 7 Ma Jesus te gagua vania, To mua gilala mua na hava tu kabaria, mi ta na niha vaho ko manahana. 8 Ma Peter te gagua vania, Ko bei apoi tua na tuagu ke

vaa me vaa. Jesus te gagua vania, Ku mua apogo ke, moko mua malaga i tagua, e vania. 9 Ma Simoni Petere te vania, Lord, ke bei tuagu vaso, ma na limagu gua ma na ulugu. 10 Ma Jesus te gagua vania, Ahei ke siu tua, meke apoa na tuana vaso, meke marabu soko; migamu tau marabu, mi mua gamu soko. 11 Na pukuna te gilalaa teke peroa; na pukuna keru te nia na bosa, Tau mua marabu soko.

12 Me apo sokoi na tuadira, me goi sikomia gua na nina tivi, me goi koli gua, me bosa vanira, Tau manahana pe taho eni tu nia vanigamu? 13 Igamu tau nia na holoagu, Tarai, ma Lord; migamu tau bosa utuni, inau sugua te vaga. 14 Mi nau a Lord ma na Tarai tu apoi na tuamiu, makau nia gua ga na veiapoani na tuamiu. 15 Inau tu vahegamu na nilabu, mete vaga tu nia vanigamu tua, ge ma kau nia gua te vaga eni. 16 E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigamu, Na tinoni lutu te mua sule itatana na vunagina, maia te samasama te mua sule itatana te vetenaa. 17 Gekau ba gilalai na lei totobo ini, ge makau nia togotogo kau ba kabarigi. 18 Nau tu mua bosagamu soko; inau tu gilalara inau tu vilira tua, ma vaho ke kalei na gegere te gagua, Te gania na bereti itagua me talugalaga vaniu na borokasi ni tuana. 19 Ma vaho i taeni tu tugunia vanigamu, te mua sara mua; me ke sara ta na niha, makau talutuniu inau sugua agaia. 20 E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigamu, Ahei ke holo panotia tuku vetenaa gatu, te holo panotiu inau; mahei ke holo panotiu inau, ke holo panotia gua te vetenau mai.

21 Ma Jesus te nia vaso na bosa soko eni, ma na tarunana te gunaguna, me vuha tuguni tate, me gagua, E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigamu, sakai itamiu ke perou. 22 Ma rana lei Vaovarono tara sopa vei vaevanei, mara sopa ganagana ruarua

ahēi ka te bosaa. 23 Ma sakai na Vaovarono te koli varava ta na aheahena Jesus, agaia Jesus te dolovia ; 24 Ma Simoni Petere te tonagi vania va meke huatia e nia, ahei sugua te bosaa. 25 Ma gaia te ulu va ta na aheahena Jesus me gagua, te huatia, Lord, ahei ? 26 Ma Jesus te gagua vania, Agaia kerī inau tu vahea na pile vana tu lumia. Ma ge lumia na pile vana, me vahea va a Judasi Isakarioti na dalena Simoni. 27 Mi murina na pile vana vaho te va hage a Satana itatana. Na pukuna aeni a Jesus te gagua vania, Ko mina nia na hava to haga kabaria. 28 Me taho sakai itadira tara koli kolu ta na vana te manahana na pukuna te bosa vania nia. 29 Ma na balu tara ganagana, na pukuna lakamua a Judasi te panotia na kei ni rono, ge bosa vania a Jesus, Ko sabiri dida na totobo ni Gougonu, pe teke vahera siki totobo rana tinoni bona. 30 Ma gaia te tabea tua na pile vana, me mina ruguhoru ; me pui tua ta na ruguhoruana ga.

31 Ge gagua a Jesus, Itaeni te va ladavaginia na Dale tinoni, me va ladavaginia God itatana gaia. 32 Me te va ladavaginia itatana agaia ke, ma God ke va ladavaginia itatana hegena agaia, meke mina meke va ladavaginia. 33 Gau ra dalegu, ke pile mua na bona tuku gahau itamiu. Makau kakaēu, me te vaga tu nia tua na bosa vaniadirā rana Judea, takau mua tanomana na saravia na bona ku va ga, mitaeni gua tu bosa vanigamu te vaga. 34 Na ronorono te vaolu nau tu vahegamu, ge makau vei dolovi vaso ; me te vaga inau tu dolovigamu, ge makau nia gua na vei dolovi te vaga. 35 Ma vaho na lei tinoni soko kara gilalagamu igamu na nigua na Vaovarono, na vei dodolovi sugua te gahaa itamiu. 36 Ma Simoni Petere te bosa vania, me gagua, Lord, ivei ko va ? Me gagua gaia a Jesus, Ko mua tanomana na saritaoniagu itaeni ku va ga ; mi ta na niha vaho ko

saritaoniu. 37 Me gagua vania a Petere, Lord, egua *geku* mua *tanomana* na saritaonigo itaeni? Minau ku talu horua na volagu na pukuna igoe. 38 Ma Jesus te gagua vania, Ko talu horua na volamu na pukuna inau? E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigo, Ke mua *tani* mua na kokoroko, me tolu tua na niu hugu poponomu ko nia.

XIV. NA LEVUNA.

1 Na kutumiu ke bei nia *gunaguna*; tau talutunia God, ma kau talutuniu inau. 2 Te subo na voki ta na valena Tamagu, pe ke mua gagua ke, mutu bosa vanigamu; minau ku tona muku *gehe kasunia vanigamu* na bona. 3 Minau ku tona muku va *gehe kasunia vanigamu* na bona, muku goi pulohi mai gua, muku mai lavigamu va itagua; muku gahau *ga* ke, ma kau gahagamu *gua ga igamu*. 4 Ma kau *gilala* na bona tu va *ga*, makau *gilala* gua na halautu. 5 Ma Tomasi te gagua vania, Lord, tai mua *gilala* na bona toko va *ga*, mivei kai nia va *tanomana* na *gilalaana* na halautu? 6 Ma Jesus te gagua vania, Inau na Halautu, ma na Utuni, ma na Vola: ahei ke mua rigia na Mama teke mua liu itagua. 7 Igamu kau manahagu ke, makau manahana gua na Mama; mi taeni tau vuha manahana *gaia*, migamu tau vaevanea tua. 8 Ma Vilipi te gagua vania, Magutu, ko tatea vanigami na Mama, *geke* soko vanigami. 9 Ma Jesus te gagua vania, Inau tu gaha kasilau mai itamiu, Vilipi, mo mua manahagu mua? Ahei te vaevaneu tua inau te vaevanea gua na Mama. Mivei to nia na bosa, Ko tatea vanigami na Mama, to gagua? 10 To mua talutuniu inau ta na Mama, ma na Mama itagua inau? Na lei bosa tu bosai vanigamu, nau tu mua bosa hegegu; ma na Mama te gahaa itagua, *agaia* te nia na lei

gehegehe. 11 Kau talutuniu inau ta na Mama, ma na Mama itagua inau; meke taho ke, makau talutuniu na pukuna vamua na lei gehegehe. 12 E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigamu, Ahei ke talutuniu ke, na lei gehegehe tu nigi tua teke nei gua agaia; me ke nigi teke sule va ta na lei gehegehe ini, na pukuna inau tu varigia Tamagu. 13 Ma na hava kau nonia ta na ahagu inau ku nia, ge meke lada na Mama ta na Dale. 14 Kau nonia na hava ta na ahagu ke, muku nia. 15 Migamu kau doloviu inau ke, makau panotia na lei nigua na Ronorono ni vetena. 16 Mi nau ku nonia ta na Mama, meke vahegamu na ruana Patupatu, geke kabu kasila i tamiu; 17 Na Taruna ni utuni; na maramana te mua tanomana na laviana, na pukuna te mua rigia, maia te mua manahanaa; migamu tau manahanaa, na pukuna agaia te gahaa itamiu, maia ke kabu ilokamiu. 18 Nau ku mua tona sanigamu na dalei samu, muku goi pulohi mai rigigamu soo. 19 Ke mua hau na maramana ke mua rigiu gua inau; migamu vamua kau rigiu; mu tu vola, migamu kau vola gua. 20 Ta na boni keri igamu kau manahana inau ta Tamagu, migamu itagua inau, minau i tamiu igamu. 21 Ahei ke tabea meke panotia na lei nigua na Ronorono ni vetena ke, agaia te doloviu; mahei ke doloviu inau ke, ma Tamagu ke dolovia, mi nau gua ku dolovia, minau ku tuguni tateu vania inau. 22 Ma Juda, te mua Isakarioti, te gagua vania, Na hava to bosa toko haga tatego vanigami hegegami vamua, meke taho na maramana? 23 Ma Jesus te gagua vania, Ahei ke doloviu ke, meke panotia na bosagu, ma Tamagu ke dolovia, mi rogami kai moro va itatana, makai moro va kabu itatana. 24 Ma hei teke mua doloviu, ke mua panotigi na lei bosagu; ma na bosa tau ronovigi na mua bosagu, na bosana na Mama vamua te vetenau mai.

25 Mi nau tu nia tua na bosa ini vaniamiu, inau tu gahau mua itamiu ; 26 Ma na Patupatu, na Taruna te Tabu, na Mama ke vetena mai ta na ahagu, agaia vaho ke taraigamu nia na lei totobo soko, meke goi madalai ta na liomiu na lei totobo tu bosai vanigamu tua. 27 Inau tu lubatia na mabo vanigamu ; inau tu vahegamu nigua na mabo ; te mua vaga na maramana te vahea, tu vahegamu inau. Na kutumiu ke bei gunaguna, meke bei matagu. 28 Igamu tau ronovia tua tu nia na bosa vaniamiu, Nau ku tona muku goi mai rigiamiu gua. Ma kau ba doloviu ke, makau nia togotogo inau tu bosa tua, Ku varigia na Mama ; na pukuna agaia Tamagu te sule va itagua inau. 29 Mi taeni nau tu bosa dila vanigamu te mua sara mua, me teke sara vaho gekau talutuni. 30 Minau ku mua bosa subo vanigamu kua. Na Haba ta na maramana eni te mai, me mua logoa siki nina totobo itagua. 31 Ma na pukuna na maramana ke pukua inau tu dolovia na Mama, me te vaga na Mama te vetenau nia, minau tu nia te vaga. Makau tuguru, ma ka tona keha ta na bona.

XV. NA LEVUNA.

1 Inau na Vaini te utuni, ma Tamagu na mane ni lutu ta na legai. 2 Ma na lei gaegame itagua ke mua vanaga ke, me ke sonia ; ma na gaegame ke vanaga ke, meke panotia geke vuvunuga vaa. 3 Me panotigamu tua igamu na pukuna na bosa tu bosa vanigamu tua. 4 Kau gahagamu itagua inau, mi nau itamiu igamu. Te vaga na gaegame ke mua tanomana na vanaga hegena, ke mua gahaa ta na vaini ke, migamu te vaga gua, kau mua gahagamu itagua. 5 Inau na Vaini, migamu na lei gaegame. Mahei ke ba gahaa itagua, minau ku gahau itatana,

ma *gaia* ke vuvunuga ; na pukuna kau kabu sagauviu ke, makau mua tanomana tua. 6 Mahei ke mua gahaa itagua inau ke, te soni kehaa tua te vaga na *gaegame*, mete sesebe ; makara vahi kolui, makara sonigi ta na lake, me mamutu. 7 *Ge* kau gahagamu itagua, ma *ge* ke gahaa ilokamiu na lei bosagu, migamu kau nonia na lei totobo tau liona ke, meke nia vanigamu. 8 Itaeni vaho a Tamagu ke lada tua, migamu kau vuvunuga ; migamu kau nigua na Vaovarono. 9 Te vaga na Mama te doloviu, te vaga gua aeni tu nia na doloviamiu ; ma kau gahagamu ta nigua na dolo. 10 Kau panotia na nigua na lei Ronorono ni vetena ke, *ge* makau gahagamu ta nigua na dolo ; te vaga inau tu panotia na lei nina Ronorono ni vetena a Tamagu, minau tu gahau ta na nina dolo. 11 Minau tu nia na bosa vaniamiu eni, *ge* meke gahaa itamiu na nigua na togotogo ; ma *ge* meke vonu gua na nimitu na togotogo. 12 Ma eni na nigua na Ronorono ni vetena, *ge* ma kau vei dolovigamu, te vaga inau tu dolovigamu tua. 13 Te mua gahaa ta hei na dolo ke sule va ta eni, *agaia* ke talu horua na volana na pukuna rana lei kulana. 14 Migamu rana lei kulagu, *ge* makau kabarigi na lei hanu tu vetenagamu nia. 15 Mi taeni tu mua hologamu nia na mane vetevetena ; na pukuna na mane vetevetena te mua gilala na hava ke kabaria *agaia* te vetena ; minau tu hologamu nia rana kulagu, na pukuna nau tu nigamu *geau* gilalai na lei totobo tu ronovigi tua ta na Tamagu. 16 Igamu tau mua vilii, minau vamua tu viligamu, minau tu talugamu gekau tona haliu, ma gekau vanaga, ma *ge* na vuvuamiu ke kau ; ma *ge* a Tamagu ke vahegamu gatu na lei totobo kau nonia ta na ahagu. 17 Nau tu nia na vetenaamiu eni *ge* makau sopa vei dolovigamu hegemi. 18 Ke nigamu sika na maramana ke, makau manahana gua te diki niu sika tua inau.

19 *Ge* igamu kau ruguhoru mai ta na maramana ke, na maramana ke dolovia nina; migamu tau mua ruguhoru mai ta na maramana, minau tu viligamu tua ta na maramana, ma na pukuna aeni na maramana te nigau sika. 20 Kau ganagana olia na bosa tu bosaa vanigamu tua, Na mane vetevetena te mua vunagi vaa itatana te vetena. Ma kara kanahaginiu ke, ma kara kanahaginigamu gua; makara ba panotia na bosagu ke, makara panotia gua na bosamiu. 21 Ma kara nia vanigamu na lei hanu ini na pukuna na abagu, tara mua gilala te vetenau mai. 22 Nau ku mua mai, muku mua bosa vanira, te mua paludia; ma vaho itaeni tara mua tanomana na nigi hugu na paludia. 23 Ahei te niu sika, te nia sika gua a Tamagu. 24 Muku mua nigi itadia na lei *gehegehe*, meke mua ahei ke keha te nigi, meke mua paludia; mi taeni tara rigigami, mara nigami sika i rogami Tamagu. 25 Me *ge* kalei na bosa te gerei tua ta didia na Ronorono, te gagua, Gaira tara niu sika tabo. 26 Mi ta na maiana na Patupatu, tuku va vetena vanigamu mai ta na Mama, na Taruna ni utuni, te ruguhoru mai ta na Mama, agaia ke tuguni tateu inau, 27 Migamu gua kau tuguniu, na pukuna igamu tau gahagamu itagua ta na vuivunina mai.

XVI. NA LEVUNA.

1 Nau tu bosa vanigamu na lei bosa ini, kau bei vuha kabalagi *gea*. 2 Agaira kara guruhorugamu ta na lei Vale ni Sonikolu; mete dutu mai gua na boni mahei teke ba mategamu ke ganagana te *gehegehe* tabu vania God. 3 Ma gaira kara nia vanigamu na lei hanu ini, na pukuna gaira tara mua gilala na Mama ma inau. 4 Minau tu nia tua na bosa vaniamiu eni, mi ta na niha vaho igamu, ke sara na bona ni boni, *ge* makau ganagana olia tu

diki tugunia vanigamu tua; mutu mua tugunigi vanigamu na lei totobo ini ta na vuivunina, na pukuna inau tu gabau mua itamiu. 5 Mi taeni inau ku va rigia te vetenau mai; me taho ki sakai itamiu ke huatiu, Ivei ko va? 6 Minau tu nia na bosa vaniamiu eni, ma na dika lio te vonugia na kutumiu. 7 Minau tu bosa utuni vanigamu, inau tuku tona sanigamu, me uto; mu tuku mua tona sanigamu ke, na Patupatu ke mua mai rigiamiu; mi nau ku tona mugua, muku vetenaa vanigamu mai. 8 Mi ta na maiana geke dete kalea na maramana na tanotandika, ma na maemane, ma na dete. 9 Na tanotandika, na pukuna gaira tara mua talutuniu. 10 Ma na maemane, na pukuna inau ku va rigia a Tamagu, makau mua vaevaneu mua. 11 Ma na dete, na pukuna te detea tua na Haba ta na maramana eni. 12 Te gahai mua na lei totobo subo tagua, ge mu ku bosai vanigamu; migamu tau mua tanomana mua na tabeani itaeni. 13 Ma ta gaia na Taruna ni utuni ke mai, meke uhuligamu ta na lei utuni; na pukuna teke mua bosa hegena, me teke bosai na lei totobo ke sara ta na niha. 14 Ma gaia ke valadavaginiu; na pukuna ke lavia nigua, meke tugunia vanigamu. 15 Na lei totobo soko na Mama te logoi, a nigua; na pukuna sugua iga, geu nia na bosa, Ke lavia nigua, meke tugunia vanigamu. 16 Ke mua hau makau mua vaevaneu; meke mua hau gua makau goi rigiu; na pukuna inau tuku va rigia na Mama. 17 Ma na balu Vaovarono tara nia vei bosa kolu mara gagua, Na hava keru te bosa vanigita, Ke mua hau makau mua vaevaneu, meke mua hau gua makau goi rigiu, tea? maia, Na pukuna tuku varigia na Mama? 18 Ma gaira tara bosa, Na hava eni te bosa, Te mua hau? Igitu ta mua gilala na hava te bosa. 19 Ma Jesus te gilala agaira tara liona na huatiana, ge gagua vanira, te bosa, Igamu tau sopa

kakaea aeni inau tu bosa vanigamu, Ke mua hau makau mua vaevaneu, meke mua hau makau goi rigiu? 20 E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigamu, igamu kau tani makau karukolobu, ma na maramana ke togotogo; migamu kau dikalio, ma nimiu na dikalio ke liliu togotogo. 21 Na vaivine te vahuhu ke, me nia dika na liona, na pukuna na bonana na bonina te sara tua; me vahua tua na meomeo, me mua goi ganagana olia na vatei aroviana, na pukuna te nia togotogo vamua na tinoni te puputu mai ta na maramana. 22 Me te vaga eni igamu tau dikalio itaeni; mi mau ku goi rigigamu gua, ma na liomiu ke togotogo gua, ma hei teke mua lavi kehaa itamiu na nimiu na togotogo. 23 Mi ta na boni keri kau mua huatiu nia siki totobo. E utuni, e utuni, inau tu nia na bosa vaniamiu, na lei totobo soko takau nonia ta na Mama nia na ahagu ke vahagamu. 24 Igamu tau mua nonia nia mua na lei totobo na ahagu; kau nonia makau lavia, ge ke vonu na nimiu na togotogo.

25 Inau tu tugunigi vanigamu na lei hanu ini ta na bosa vavagaha; me te dutu mai na boni muku mua tuguni vanigamu mua ta na lei vavagaha ilokana, muku bosa tatea vamua vanigamu na Mama. 26 Mi ta na boni keri igamu kau nia noni na ahagu; mu tu mua bosa vanigamu inau tuku huatia na Mama na pukuna igamu; 27 Ma na Mama te dolovigamu hegena, na pukuna igamu tau doloviu tua inau, maia tau talutuniu inau tu va butu nai ta God. 28 Inau tu butu mai ta God, mu mai ta na maramana; minau ku goi sania na maramana, muku goi varigia na Mama. 29 Ma rana Vaovarono tara vania, Ko rigia, itaeni to vuha bosa tate, moto mua bosa vavagaha vaguea. 30 Mi taeni tai pukugo to gilalai na lei totobo soko, moto mua pitua na huatiamu sikisakai; ma na pukuna eni

igami tai talutunigo igoe to va butu mai sugua ta God. 31 Ma te vanira, Igamu tau talutuniu itaeni? 32 Kau rigia, na bona ni boni te dutu, mete sara tua itaeni, mi gamu kau sopa havukagi va ta na lei sopa nimiu totobo; makau saniu hegegu; mi mua nau hegegu, na pukuna na Mama itagua. 33 Minau tu nia na bosa vaniamiu eni ge makau lavia na mabo itagua inau. Mi ta na maramana kau kabu vatei aroviamiu; makau nia kabu beto, inau tu lagavulea punusia na maramana.

XVII. NA LEVUNA.

1 Ma Jesus te nia soko a vaso na bosa aeni, me rei tada na matana i kokou, me gagua, Mama, te dutu tua na bona ni boni; moko ladavaginia na Dalei; ma ge na Dalei gua ke ladavaginigo igoe. 2 'Te vaga to vahea na mananidira na huli soko, ma geke vahera na maurihali na lei totobo to vahea mai. 3 Ma eni na maurihali, ge makara manahamu igoe God utuni, sakai palai koda hegemu vamua, maia a Jesus Christ to vetena mai. 4 Nau tu ladavaginigo tua ta na pari; nau tu kabari soko na gehegehe to vaheu mai na kabariana. 5 Mi taeni, Mama, ko ladavaginiu i tamua nia na lada keri tu logoa i tamua ta na bona te mua vuivunia mua na maramana. 6 Minau tu tatea vanira na ahamu na lei tinoni to vahea mai ta na maramana; agaira rana nimua, migoe to vaheu mai agaira, ma gaira tara panotia tua na bosamu. 7 Ma gaira tara manahana itaeni na lei totobo to vaheu mai te ruguhoru mai itamua. 8 Na pukuna nau tu vahera tua na lei bosa to vaheu mai; ma gaira tara lavigi, mara manahana utuni sugua inau tu butu mai itamua, ma gaira tara talutunigo igoe to vetenau mai. 9 Nau tu nonigo na pukuna gaira; tu mua nonigo ua pukuna

na maramana, ma *gaira* vamua to vaheu mai ; *agaira* ra nimua. 10 Ma *nigua* na lei totobo a nimua ; ma na lei nimua soko na *nigua* ; minau tu lada tua itadira. 11 Minau ku mua kabu mua ta na maramana, ma *gaira* ini tara kabu ta na maramana, minau ku *gatu* rigigo. Mama to Tabu, ko vatogara ta na ahamu *agaira* to vaheu mai, *ge* makara sakai sonikolu vaso te vaga irogita. 12 Minau tu *gahau* i tadira ta na maramana, mu vatogara ta na ahamu ; nau tu rigitaonira *gaira* to vaheu mai, me mua sivi sakai tadira ; ma na dalei sivi hegena vamua, te *haga* kalei ga na *gegere*. 13 Mi taeni inau ku *gatu* rigigo, minau tu nigi na bosa ini ta na maramana, *ge* makara lavia na *nigua* togotogo ke vonugira tadira. 14 Nau, tu vahera na bosamu, ma na maramana te nira sika ; na pukuna *agaira* tara mua ruguhoru mai ta na maramana, te vaga gua inau tu mua ruguhoru mai ta na maramana. 15 Tu mua nonia na lavikehadira ta na maramana, ma *ge* moko vatogara vamua ta na tanotanodika. 16 *Agaira* tara mua ruguhoru mai ta na maramana. 17 Ko vatabura ta nimua na utuni ; na bosamu na utuni. 18 Te vaga to nia na vetenaagu mai tua ta na maramana, te vaga gua aeni inau tu vetenara tua ta na maramana. 19 Ma na pukuna *agaira* inau tu vatabuu inau, tu *haga* nira gua *agaira* *ge* kara nia tabu na utuni. 20 Mu tu mua nonigo *agaira* hegedira, ma *gaira* gua kara talutuni nia na bosadia ; 21 *Ge* ma *gaira* soko kara sakai vaso, te vaga igoe, Mama, itagua inau, minau itamua igoe, ma *gaira* kara sakai vaso irotatada irogita ; *geke* talutunia na maramana igoe to vetenau mai. 22 Ma na lada keru to vaheu mai tu vahera *gatu*, *ge* makara sakai vaso, te vaga irogita sakai vamua ; 23 Inau itadira, migoe itagua inau, ma *ge* makara sakai vaso soko tua ; ma *ge* na maramana ke manahana igoe to vetenau mai, ma dolovira *agaira* te vaga

to nia na doloviagu. 24 Man'a, to vaheu mai gaira, minau tu liodira kara va gahara itagua tu gahau ga inau : gekara rigia na ladagu to vaheu mai, na pukuna igoe to doloviu tua inau, to mua talua mua na berena na maramana. 25 Mama maemane, na maramana gua te mua manahamu, minau vamua tu manahamu, ma gaira soko raini tara manahana to vetenau mai. 26 Minau tu nera gekara gilala na ahamu : minau ku goi nera gua ; ge ma na dolo to doloviu nia ke gaha itadira, minau gua itadira.

XVIII. NA LEVUNA.

1 Ma Jesus te bosa sokoi na lei bosa ini, me nira ruguhoru kolu rana Vaovarono levu ni beti Kederoni ; ma na legai ga, ma gaia te va ilokana, ma rana Vaovarono. 2 Ma Judasi te peroa te gilala na bona, na pukuna a Jesus ma rana lei Vaovarono tara kokolu haia ga. 3 Ma Judasi te sakeragi, me lavia na vure ni kisumate ma rana vetevetena tadira rana Puku ni Sukagi, ma rana Varise, me va ga ; ma gaira tara tabea na lei bulu ma na lei tinabedira. 4 Ma Jesus te pukua tua na lei totobo ke sodoa, me ruguhoru, ge gagua vanira, Ahei tau kenea? 5 Ma gaira tara vani, A Jesus ni Nasareta. Me gagua vanira agaia, Inau agaia. Ma Judasi te tuguru itadira. 6 Ma gaia te nia na bosa vaniadia, Inau agaia, ma gaira tara maclagi pulohi, mara kavulaha horu ta na pari. 7 Ma gaia te goi huatira gua ma gagua, Ahei tau kenea? Ma gaira tara gagua, A Jesus ni Nasareta. 8 Ma Jesus te gagua, Inau tu bosa vanigamu tua inau agaia ; migamu tau keneu ke, makau lubatira raini soko makara tona keha. 9 Ma ge kalei na bosa te bosa tua idania, te gagua, Tu mua sivilaginia sakai tadia to vaheu mai, ka. 10 Me soko a Simone Petere te tabea na isi, me sipaa, me labua na nina

mane ni lutu na Puku ni Sukagi, me totopusia na kuli madolona. Ma na ahana na mane ni lutu a Malikusu. 11 Ma Jesus te gagua vania Petere, Ko hilipagi horua ta na malama na nimua na isi; na lova te vaheu mai a Tamagu minau ku mua inuvia?

12 Ma na vure ni kisumate, ma na vunagidia na toga, ma ra na lei vetevetena tadia rana Judea, tara tabea Jesus mara pitia. 13 Mara diki nia va ta Anasi, na pukuna agaia na vunona a Kaiavasi na puku ni Sukagi ta na niulu eni. 14 A Kaiavasi eni te diki bosa dilai vanira tua na Judea na manana te vaga eni, Sikisakai vaso ke mate na pukuna na vure soko ke, me uto.

15 Ma Simoni Petere te saritaonia. Jesus, arogaira a sakai na Vaovarono, ma na Puku ni Sukagi te gilala tua na Vaovarono keru, gero va hage koukolu a Jesus ta na loana na Puku ni Sukagi. 16 Ma Petere te tuguru soo ililigina na mataula ipari. Ma sakai na Vaovarono keru, na Puku ni Sukagi te gilala gaia, te rugu horu, ge bosa vania na vaivine te rigitaonia na mataula, ge lavi hagea mai a Petere. 17 Ma na tahula te rigitaonia na mataula te bosa vania a Petere, me gagua, Igoe sakai na nina Vaovarono na tinoni aeni? Nau tu taho, e gagua agaia. 18 Ma rana lei tinoni soo, ma rana vetevetana tara tuguru ga, ma tara kerua tua na lake, tara malaho didia, mara madiru; ma Petere te tuguru i tadia, me madiru.

19 Ma na Puku ni Sukagi te huatia nia Jesus rana Vaovavarono ma nina ronoro ni tarai. 20 Ma Jesus te gagua vania, Inau tu bosa mata ni tinoni ta na maramana, mu tarai haia ta na lei Vale ni sonikolu, maia ta na Bona te tabu, tara kokolu haia ga rana Judea, mu mua bosa ga te uri. 21 Megua geo huatiu? Ko huatira ki balu tara ronoviu tua, na hava tu bosa vanira tua. Rigia, agaira tara gilalai

na lei totobo tu bosa tua. 22 Me te re soko vaso na bosa eni, ma sakai na vetevetena te tuguru i lili-gina me tapoa Jesus, me gagua, Ko nia *ga* na bosa tugu vaniana na Puku ni Sukagi? e a. 23 Ma Jesus te gagua vania, Tu bosa dika tokoa ke, moko tugunia vaniu mai te dika keri; me te uto ke, egua geo labuu. 24 Ma tara pitia; ma Anasi te nia vetena va ta Kaiavasi na Puku ni Sukagi.

25 Ma Petere te tuguru me madiru soo, Ma *gaira* tara vania, Ma ke igoe gua a sakai tadia rana nina Vaovarono? Me hugu *agaia* me gagua, Inau tu taho, e gagua. 26 Ma sakai na nina tinoni ni lutu na Puku ni Sukagi, na hogona *gaia* a Petere te toto-putia na kulina, me gagua vania, Nau tu mua rigigo ka nea itatana ta na legai? 27 Ma Petere te goi hugu gua; ma na kokoroko te mina tani vaso.

28 Ma *gaira* tara goi nia *gatu* Jesus ta Kaiavasi mara nia tona ta na vale ni Haba. Me te labota mua; ma *gaira* tara mua hage tua ta na vale, kara hage ke ma kara meto tua, ma tara *haga* gania na Lovovule. 29 Ma na pukuna aeni a Pilatu te rugu-horu vanira mai, me gagua, Na hava tau hurua nia na tinoni keri? 30 Ma *gaira* tara gagua vania, Ma ge ke mua tinoni tanotano dika eni ke, *ge* makai mua lavia vanigo mai. 31 Ma Pilatu te gagua, Kau lavia *gatu* igamu, makau detea taonia nia na nimiu na Ronorono ni vetena. Mara gagua rana Judea, Igami tai mua tanomana na dete mateana ahei. 32 Te *haga* kalei na bosa a Jesus te nia vaugilala ivei teke nia na mate.

33 Me soko a Pilatu te goi hage gua i vale ni Haba, me holoa Jesus, me vania, Igoe na Vunagidira rana Judea? 34 Ma Jesus te gagua vania, Igoe to bosa hegemu te vaga eni, pa rahei tara keha tara tuguniu vanigo inau? 35 Ma Pilatu te gagua, Inau na Judea? Ma *gaira* na gamua na komu kolu, ma

rana lei Sukagi sule tara lubatigo vaniu mai ; ma na hava to kabaria tua? 36 Ma Jesus te gagua vania, Na nigua na kinakabu ta na mua maramana eni : ma ge ke nigua na kinakabu ta na maramana eni, ge ma rana nigua na tinoni kara vei totogoni, kara bei lubatiu vanira rana Judea ; ma nigua na kinakabu te mua gaha iani. 37 Ma na pukuna aeni a Pilatu te vania, E utuni, igoe na Vunagi? Ma Jesus te gagua, Igoe to bosau inau tu vunagi. Ma na pukuna aeni inau tu sivuraga mai, na pukuna sugua geu mai ta na maramana, tu haga mai tuguni tatea te manana na utuni. Ma gaira na utuni kara ronovia na managu. 38 Ma Pilatu te gagua vania, Na hava na utuni?

Me te nia soko a vaso na bosa eni, ge vaho te goi rugu horu gua, me varigira rana Judea ; me gagua vanira, Tu mua rigi sodoa siki paluna itatana. 39 Ma na ronoro te vaga hai tua, na lubatiana siki tinoni pipiti takau liona ta na Lovovule ; migamu tau liona na lubatiana vanigamu na Vunagidia rana Judea? 40 Ma gaira soko tara gaegahe gua, mara gagua, Ko sania keri, ma Barabasi ko lubatia. Ma Barabasi soo na labupolo.

XIX. NA LEVUNA.

1 Soko a Pilatu te tabea Jesus me ramusia. 2 Ma rana lei mane kisumate mara polia na pitiulu nia na karukaili, mara va talua ta na uluna, mara pulua nia na tivi sisi. 3 Mara gagua, Age, o uto! Igoe na vunagidira na Judea! mara tapotapoa. 4 Ma Pilatu te goi rugu horu gua, me bosa vanira, Kau rigia, nau tu goi lavi horua vanigamu mai, ge kau pukua tu mua rigi sodoa siki paluna itatana. 5 Ma Jesus te ruguhoru mai, ma na pitiulu ni karukaili ta na uluna, ma na tivi te sisi tatana. Ma ge gagua

vanira, Kau rigia na tinoni! 6 Ma gaira na mane Sukagi sule, ma rana lei vetevetena tara rigia, mara gaegahe, mara gagua, Patokia, Patokia. Ma Pilatu te gagua, Kau lavia igamu makau patokia; minau tu mua rigia vagua siki paluna itatana. 7 Ma gaira na Judea tara gagua vania, Ma nimami na Ronorono tua itamami; me te taonia nimami na Ronorono te detea na mateana, na pukuna agaia te haga nia *ge* Dalena God. 8 Ma Pilatu te ronovigi na bosa ini, ma vaho te matagu vaa. 9 Me goi hage gua i vale ni Haba, me vania Jesus, Ivei to va mai? Ma Jesus te mua lua vania siki bosa. 10 Ma Pilatu te bosa vania, me gagua, O mua kokoe vaniu? O mua gilalau inau tu mana na pakotiamu, mutu mana gua na lubatiamu? 11 Ma Jesus te gagua vania, Moto mua mana na niagu, mete vahego mai i kokou na mana keru. Ma na pukuna aeni agaia te laviu mai vanigo na paluna te sule vaa. 12 Ma na pukuna aeni a Pilatu te kenea na lubatiana; ma rana Judea tara gaegahe soo, mara gagua, Ko lubatia mua na tinoni keru ke, mo mua kulana tua a Kaisari; mahei ke haga nia *ge* vunagi ke, te hugua Kaisari. 13 Ma Pilatu te ronovigi gua na bosa ini, me va lavi horua mai a Jesus, me sopou ta na vatei dete, ta na bona tara vatua nia Na Pilupilu ni vatu, ma tara vatua nia ta na bosa ni Heberu, Gabata. 14 Mi ta na boni keru tara agoha dila na Lovovule, ma na bona ni boni e ono; ma *ge* bosa vanira rana Judea, me gagua, Kau rigia na nimiu na Vunagi! 15 Ma gaira tara gaegahe mara gagua, Lavi kehaa! Lavi kehaa! moko patokia. Me gagua a Pilatu, Inau ku patokia na nimiu na Vunagi? Ma rana mane Sukagi sule tara gagua vania, Te taho na Vunagimami, ma Kaisari vamua, ra gagua. 16 Ma vaho keru *ge* vahera gekara patokia. Ma gaira tara tabea Jesus mara lavi kehaa.

17 Me hola na nina gai vavala, me ruguhoru *gatu* ta na bona tara vatua nia na Bona ni vatulu, ma ta na bosa ni Heberu tara vatua nia Goligota. 18 Ma gaira tara patokia *ga*, me rua gua na tinoni i levu mi levu ta na kikisina, ma Jesus i gobu. 19 Ma Pilatu te gerea na vaugilala, me talua i kouna na gai vavala; me te nia na gereana, A Jesus ni Nasareta eni, na Vunagidia na Judea. 20 Ma rana Judea tara subo tara bosa na vaugilala te gerea tua, na pukuna na bona tara patokia a Jesus *ga* i liligi na komu; ma tara gerea nia na leu ni Heberu, ma ni Gerekia, ma ni Roma. 21 Ma rana lei mane Sukagi ni Judea tara vania Pilatu, Ko bei gerea na Vunagidia na Judea, ma gaia hegena vamua te bosaa, Inau na Vunagidia na Judea. 22 Ma Pilatu te bosa vanira, Na bosa tu gerea, mu gerea tua, e gagua.

23 Ma rana lei kisu mate tara patokia Jesus, gera lavia na lei nina tivi, mara nigi *ga* e vati na levuna, sopa levuna na kisu mate, ma nina tivi pupulu. Ma na tivi pupulu tara mua sukia, tara vau udolu horua vamua. 24 Ma gaira tara nia bosa kolu, mara gagua, Ka bei rosia, ma ka talu vaugilalana geke logoa vaso ahei; vaho tara nei *ge* kalei na gegere te gerei tua, me te gagua, Gaira tara tuvaligi nigua na lei tivi, mara talui *ga* didia na vaugilala ta na nigua na tivi pupulu. Ma rana kisu mate tara nia te vaga. 25 Ma tinana Jesus, ma hogona tinana, a Meri na tauna Kelopasi, ma tolugaira Meri ni Magidala, tara tuguru tua liligina na gai vavala. 26 Ma Jesus te rigia tinana, maia gua na Vaovarono agaia te dolovia te tuguru liligina, ma *ge* gagua vania tinana, Vinekama, ko rigia na dalemu. 27 Me soko te goi nia na bosa vaniana na Vaovarono keru, Ko rigia tinamu. Ma na Vaovarono keru te lavia va ta na valena ta na bona ni boni vagana.

28 Me soko, a Jesus te gilalai na lei totobo te kale

sokoi tua, *geke* kalea soo na *gegere* te tabu, *ge* gagua, Inau tu *haga* inu. 29 Ma na beti *iga* te vonugia na beti mali, ma *gaira* tara vonugia ta na loilosi na beti mali, mara sukia nia na *gai*, na ahana hisopi, mara talua va ta na manana. 30 Ma Jesus te laviana beti mali, *ge* gagua, Te soko tua; me te nia gua na bosa me malu horu na uluna, me lubatia na tarunana.

31 Mara na Judea tara nonia na tolu hulidia ke bei *gahai* ta na *gai* vavala na Boni ni aheahe; na pukuna tara *agoha* dila na Lovovule *ga*, ma na Boni ni aheahe keru na boni sule. Ma *gaira* tara nonia Pilatu na *gotiani* na tolu tuadia, ma na lavi kehaani. 32 Ma *gaira* na kisu mate tara sara mai, mara *gotia* na tuana a sakai i nago, ma na ruana tara patoki kolua. 33 Ma *gaira* tara saravia a Jesus, mara rigia te mate tua, mara mua *gotigi* na tuana. 34 Ma sakai na mane kisu mate te togonia nia na tinabena na kikisina, me mina na nara ma na beti te dore horu vaso. 35 Me te rigia te tutugunu, ma nina na bosa ni tutugunu te utuni; ma *gaia* te pukua te bosa utuni, ma *ge* makau talutuni *ga*. 36 Me nei na lei totobo ini *geke* kalei na *gegere* te gagua, Ke mua tagoti siki pile hulina. 37 Ma na ruana gua na *gegere* te gagua, *Agaira* kara vaevanea *gaia* tara togonia.

38 Me te soko vaso, a Josepa ni Arimatea te nonia Pilatu, ma *gaia* nina Vaovarono a Jesus, me polo soo na pukuna te matagunira na Judea; me te va nonia na lavi kehaana na hulina Jesus. Ma Pilatu te vetenaa. *Ge* tona, me lavi kehaa na hulina Jesus. 39 Ma Nikodemusu gua te mai, *agaia* keru te diki va rigia tua a Jesus idania ta na boni, me lavia na muru ma na aloe tara kaikavi kolui, te vaga na hanalatu ni pauna. 40 Ma *rogaira* toro lavia na hulina Jesus, moro sausagua nia na tivi pura kolua nia na *gai* uruuru, te vagara tara nigi rana Judea

tara sele tinoni mate. 41 Ma na legai ta na bona tara patokia *ga*, ma na malei tinoni mate vaolu *iga*, ma tara mua talu tinoni mua ilokana. 42 Gero talua a Jesus ilokana, na pukuna rana Judea tara agoha dila na Lovovule, ma na *gilu* te dutu.

XX. NA LEVUNA.

1 Ma sakai na bonina na uiki a Meri ni Magidala te tona ta na *gilu*, te labota puipuni mua, me rigia na vatu te tavukesi keha tua ta na *gilu*. 2 Me rage pulohi, me va rigia Simoni Petere, ma na ruana Vaovarono a Jesus te dolovia, me vanira, Tara lavi-kehaa a Lord ta na *gilu*, mai mua pukua ivei tara va talua *ga*. 3 Ma Petere te rugu horu, ma na ruana Vaovarono, ma rogaira toro tona ta na *gilu*. 4 Ma rogaira toro rage kolu, ma na ruana Vaovarono te mina me rage sania Petere, me diki sara ta na *gilu*. 5 Me taoragi, me rigigi na tivi te pipili, me mua hage ilokana. 6 Me vaho a Simoni Petere te tumuria, te sara mai, te va hage ta na lokana na *gilu*, me vaevanea na tivi te pipili, 7 Ma na tivi kaikari tara sausagua nia na uluna te mua nia pipili kolu na tivi pura, me loku keha ta sakai gua na malana. 8 Soko na ruana Vaovarono te diki sara tua ta na *gilu* vaho te va hage ilokana, me reirei, *ge* talutuni. 9 Na pukuna *gaira* tara mua *gilala* mua na *gegere* te detea na tuguru oliana tadira tara mate tua. 10 Ma rana Vaovarono toro mai pulohi ta na *maladira*.

11 Ma Meri te tuguru i pari i liligina na *gilu*, me tanitani *ga*; me te nia gua na tanitani, te taoragi ta na *gilu*, 12 Me rigira e rua na Taruna vetena toro nigi pupulu na tivi marabu toro sopou, sakai ta na uluna, ma na ruana ta na tuana, ta na malana na hulina Jesus te pipili tua *ga*. 13 Ma rogaira toro bosa vania, Vaivine na hava to nia tani? ro vania. Ma

gaia te *gagua vanira*, Tara lavi kehaa na *nigua na* Lord, mu mua *gilala tara va talua ga*. 14 Me nia *gua na bosa eni*, me liliu pulohi, me rigia a Jesus te *tuguru*, me te mua *gilala agaia Jesus*. 15 Ma Jesus te *gagua vania*, Vaivine, na ha to nia tani? Ahei to kenea? Ma *gaia* te ganagana ahei te vatoga legai, *ge nia na bosa*, me *gagua*, Magutu, igoe to hola kehaa koa ke, moko tugunia vaniu na bona vagana to va talua *ga*, muku lavi kehaa. 16 Ma Jesus te *gagua vania soo*, Meri! e a. *Ge* liliu pulohi *agaia* me *gagua*, Raboni! ma na hoholo ni *Gela ke*, Tarai! 17 Ma Jesus te *gagua vania*, Ko bei tabeu inau; tu mua dato varigia mua a Tamagu. Ko va rigira rana hogogu, moko vanira, Inau ku dato varigia Tamagu ma Tamamiu, varigia God inau ma God igamu. 18 Ma Meri ni Magidala te tona, te vaa vahera rana Vaovarono na ronorono, *agaia* te rigia tua a Lord, maia te bosai vania na bosa ini.

19 Me nulavi ta na boni keri, a sakai na bonina na uiki, ma tara vonotia tua na mataula rana Vaovarono tara sonikolu *ga*, na pukuna tara matagunira rana Judea; ma Jesus te mai, me *tuguru soo* i gobu, me vanira, Na mabo itamiu. 20 Me te nia na bosa, me tatei vanira na limana ma na kikisina. Ma *gaira* rana Vaovarono tara nia togo vaho tara rigia a Lord. 21 Ma Jesus te goi *gagua vanira*, Na malo i tamiu; te vaga na Mama te vetenau mai, te vaga *gua aeni* tu *vetenagamu gatu*. 22 Me te nia soko vaso na bosa, me sonivagi aheahena savura, me *gagua*, Kau lavia na Taruna te Tabu. 23 Kau va lubatigi na paludia itadia rahei ke, meke tanomana na lubatiani; makau *nanaigi* itadia rahei ke, meke tanomana na nanaiani.

24 Ma Tomasi, *agaia* sakai itadia *gaira* ra sara e rua, tara holoa nia a Didimusi, te mua *gahaa* itadia *ge* mai vanira a Jesus. 25 Ma rana balu Vaovarono

tara bosa vania, Igami tai rigia a Lord, ra gagua. Me gagua vanira *gaia*, Ku mua rigia na malei paopatoto ta na limana ke, muku mua sukava na *gigirigu* ta na male paopatoto, muku mua raugia nia na limagu na kikisina ke, muku mua talutuni, e gagua.

26 Me goi sara gua e alu na boni, mara goi sonikolu gua rana Vaovarono ta na vale, ma Tomasi itadira. Mara vonotia tua na mataula; ma Jesus te mai, me tuguru i gobu, me gagua, Na mabo itamiu. 27 Me soko te gagua vania Tomasi, Ko nia hagalo mai na *gigirinu*, moko rigia na limagu; moko nia hagalo mai na limamu moko nia raugia mai na *kikisigu*; moko bei ganagana ruarua gua, moko talutuni. 28 Ma Tomasi te gagua vania, A Lord inau, ma God inau! 29 Ma Jesus te gagua vania, Tomasi, to talutuni na pukuna to rigiu; ma *gaira* kara uto va tara mua reirei mara talutuni.

30 Ma Jesus te nigi gua na lei butuli te subo, ta na matadia rana Vaovarono, te mua gerei ta na buka eni. 31 Mete gerei tua raini, *ge* makau talutunia Jesus Christ, na Dalena God; ma *ge* igamu rana talutuni kau tabea na vola ta na ahana.

XXI. NA LEVUNA.

1 Ma na lei hanu ini te soko, ma Jesus to goi tatea vanira gua rana Vaovarono ta na kolokama ni Tiberiasi; mi ani te nia na tateana vanira, 2 A Simoni Petere, maia Tomasi, tara holoa nia a Didi-musu, ma tolugaira Natanaeli ni Kana i Galilea, ma rogaira gua rana dalena Sebede, maia rarua gua tara keha itadira rana nina Vaovarono, tara va nira sonikolu. 3 Ma Simoni Petere te vanira, Inau tu va *gehe* lau nigua, e gagua; ma *gaira* tara vania, Igami gua tai tona kolu tamua, ra gagua. Mara rugu horu, mara mina va haehage ta na tiola; ma

ta na boni keri tara mua haroa siki totobo. 4 Me dani tua a Jesus te tuguru i lona; ma gaira rana Vaovarono tara mua pukua a Jesus keri. 5 Ma Jesus te vanira soo, Agau! rana dalegu, Ki iga sugua itamiu? Ma gaira tara gagua vania, Taho. 6 Ma gaia te goi bosa vanira gua, Kau soni horua na vugo ta na popoga madolona na tiola, ge kau sodoa. Ma gaira tara sonia ga, mara mua tanomana na gora datoana na vugo, na pukuna na lei iga te subo. 7 Ma na Vaovarono keri a Jesus te dolovia te vania Petere, A Lord keri. Ma Simoni Petere te ronovi pukua a Lord, me pitia nia na nina tivi ni gehegehe lau, na pukuna te gahaa bona tua, me sogahoru ta na kolokama. 8 Ma rana balu Vaovarono gua tara nia lona na pile tiola, na pukuna tara mua hauvia i lona, ma na bona te vaga lima hanavulu na goto na darona; ma gaira tara gora lona na vugo ma na lei iga. 9 Ma gaira tara tuturi lona, mara rigia na lake te gahaa, ma na iga te pipili, ma na bereti ivuvunana. 10 Ma Jesus te vanira, Nigi mai na balu iga tau vugoi vasoo tua, e vanira. 11 Ma Simoni Petere te goi va sogahage ta na tiola, me go a lona na vugo, te vonu ga na lei iga kamahi, a sakai na hanalatu me sara lima hanavulu tolu; me te subo na iga, me te mua tanomana na veoana na vugo. 12 Ma Jesus te vanira, Mai, makau vana. Me te taho tua sakai tadia teke lio sakai na huatiana vagua, meke gagua, Ahei igoe? Na pukuna agaira tara gilalaa tua a Lord sugua. 13 Ma Jesus te varigira, te tabea na bereti, me vahera, ma na iga gua te vaga. 14 Ma Jesus e toluni na livuana eni vanira rana Vaovarono, ta na bona te tuguru oli tua itadira tara mate tua.

15 Ma tara vana soko, a Jesus te bosa vania Simoni Petere, me gagua, Simoni na dalena Jonasi, to liogu igoe vaa itadira tara liogu didira? Me gagua

vania agaia, Eo, Lord, to gilalau inau tu dolovigo. Me gagua agaia, Ko kutira na lei nigua na dale sipu. 16 Me goi nia gua ruani na bosa vaniana, Simoni na dalena Jonasi, to liogu? e vania. Ma gaia te gagua, Eo, Lord, igoe to gilalau inau tu dolovigo. Me goi gagua vania soo, Ko vatogara na lei nigua na sipu, e vania. 17 Me goi nia toluni gua na boso vaniana soo, me gagua, Simoni, na dalena Jonasi, to doloviu? Ma ge pono na liona a Petere, na pukuna e tolu vaho na taba ni bosa vaniana, To doloviu? te vania. Ma gaia te gagua vania, Lord, to gilalaina lei totobo soko, to manahagu inau tu dolovigo, e gagua. Ma Jesus te goi gagua, Ko kutira na lei nigua na sipu. 18 E utuni, e utuni, inau tu bosa vanigo, igoe to gari mane, to pitigo, moto liona soo ga na va ke, mo tona iga; mi ta na niha ko tonikama, mo ko nia hagalo na limamu, ma hei ke keha ke pitigo, meke lavigo va i siki pile toko mua liona. 19 Me te nia na bosa aeni, mete nia vaugilala te ke ladavaginia God nia na mate ivei te kea. Mete nia soko vasoo na bosa, ge goi nea vania na bosa, Ko saritaoniu, e vania. 20 Ma Petere te rei pulohi, me rigia na Vaovarono a Jesus te dolovia te taonia i murina; agaia keru te pipili ta na garona Jesus ta na vana, me gagua vania, te huatia, Lord, ahei ke perogo? 21 Ma Petere te rigia me gagua vania Jesus, Ma gaia eni, ivei ke gagua? e vania. 22 Ma Jesus te vania, Muku liona ke, meke gahaa gua polo ku goi pulohi mai, ma na hava tamua? Migoe ko taoniu inau. 23 Me te tona na roronona vanira rana lei Vaovaorono, na Vaovaorono keru teke mua mate, tara nia. Ma Jesus te mua bosa vania na mua mateana; mete gagua vamua, Ku liona ke meke gahaa soo polo ku goi pulohi mai, ma na hava tamua? e gagua. 24 Ma eni na Vaovarono te tutugunu te manani na lei totobo soko ini, te gegerei na lei totobo soko

ini ; migami tai gilalaa na nina bosa ni tutugunu te utuni.

25 Me te gahai soo na totobo te subo a Jesus te nigi tua ; ma *ge* ke sopa *gerei* ke, mutu ganagana na maramana ke mua manani na lei buka ke *gerei ga*. Amen.